

ΑΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
Πτυχιακή Εργασία
**ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΣ ΑΠΑΤΗΣ ΕΙΣ
ΒΑΡΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ Ή ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΠΟΥ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΝΑ
ΠΡΟΛΗΦΘΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΕΛΕΓΧΟ ΜΙΑΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ Ή ΕΝΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ**
Της
ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ

Επιβλέπων Καθηγητής: Λυγγίτσος Αλέξανδρος
Μάιος 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	6
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	6
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
1.2 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	9
ΟΡΙΣΜΟΣ, ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ - ΕΛΕΓΧΟΥ	9
2.1 ΟΡΙΣΜΟΙ	9
2.2 ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΕΛΕΓΧΟΥ	9
2.2.1 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ.....	9
2.2.2 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ	10
2.2.3 ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ	11
2.3 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ.....	11
2.4 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΛΕΓΧΩΝ	12
2.4.1 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ.....	12
2.4.2 ΕΙΔΗ ΕΛΕΓΧΟΥ	14
2.5 ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	16
ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ.....	16
3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ	16
3.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ	16
3.3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ	17
3.4 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΝΘΑΡΡΥΝΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΑΠΡΑΞΗ ΑΠΑΤΗΣ	18
3.4.1 ΚΙΝΗΤΡΟ.....	19
3.4.2 ΕΥΚΑΙΡΙΑ	19
3.4.3 ΕΚΛΟΓΙΚΕΥΣΗ	20
3.5 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ	21
3.6 ΠΡΟΛΗΨΗ ΑΠΑΤΗΣ.....	22
3.6.1. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΣ ΘΕΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	23
3.6.2. ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΕΜΠΙΣΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	23
3.6.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ	24
3.7 ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗΣ.....	25
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	27

ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	27
4.1 ΟΡΙΣΜΟΣ	27
4.2 ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ CRIME	27
4.2.1 COOKS – ΜΑΓΕΙΡΕΣ	28
4.2.2. RECIPES - ΣΥΝΤΑΓΕΣ	28
4.2.3 INCENTIVES – ΚΙΝΗΤΡΑ	30
4.2.4 MONITORING – ΕΛΕΓΧΟΣ	32
4.2.5 END RESULTS – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	33
4.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ	34
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	39
Η ΑΠΑΤΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ENRON	39
5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ENRON	39
5.2 ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΠΤΩΣΗΣ	41
5.3 ΠΩΣ ΞΕΤΥΛΙΧΤΗΚΕ Η ΥΠΟΘΕΣΗ	42
5.4 ΕΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ	44
5.5 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΤΩΣΗΣ	46
5.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	47
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	48
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΛΛΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ENRON	48
6.1 PARMALAT	48
6.2 WORLDCOM	50
6.3 XEROX	51
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	52
ΣΧΕΔΙΟ ΠΟΝΖΙ	52
7.1 ΤΣΑΡΑΣ ΠΟΝΖΙ	52
7.2 ΛΟΓΙΚΗ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΕΝΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΠΟΝΖΙ.....	53
7.3 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΑΤΩΝ ΒΑΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΠΟΝΖΙ.....	54
7.3.1 CARITAS	54
7.3.2 MMM CORPORATION	55
7.4 MADOFF	56
7.4.1 ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΣΚΑΝΔΑΛΟΥ	56
7.4.2 Η ΑΝΥΠΑΡΞΙΑ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ	59
7.5 JORDAN BELFORT – STRATTON OAKMONT	59
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	61

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΑΠΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	61
8.1 ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ.....	61
8.2 ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΚΟΣΚΩΤΑ	64
8.3 ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ SIEMENS	67
8.4 ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ	68
8.5 ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΔΟΜΗΜΕΝΩΝ ΟΜΟΛΟΓΩΝ.....	70
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9	72
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	72
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύουμε, άρχισαν να έρχονται στο φως πολλές οικονομικές απάτες, κυρίως εις βάρος του δημοσίου, που έφεραν στο προσκήνιο το θέμα της λογιστικής απάτης και τους τρόπους αντιμετώπισής της. Εξαιτίας όλων αυτών των σκανδάλων, έγινε επιτακτική η ανάγκη για την παροχή αξιόπιστων πληροφοριών της οικονομικής κατάστασης των επιχειρήσεων ή των οργανισμών και ο ρόλος της Ελεγκτικής αποκτά σημαντικό χαρακτήρα. Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε εννέα μέρη. Αρχικά παρουσιάζεται μία σύντομη εισαγωγή σχετικά με το θέμα και τον σκοπό της παρούσας εργασίας. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μία αναφορά στους ορισμούς και στο αντικείμενο της ελεγκτικής καθώς και στις διακρίσεις και στην αναγκαιότητα του ελέγχου. Στη συνέχεια στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι ορισμοί της απάτης και τα χαρακτηριστικά και οι κατηγορίες της λογιστικής απάτης και οι κίνδυνοι και η αντιμετώπισή της. Έπειτα στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται μία αναφορά στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και στις στρατηγικές πρόληψής της. Στη συνέχεια στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζεται το σκάνδαλο της Enron και τα προβλήματα που οδήγησαν στην χρεωκοπία της. Στο έκτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας παραθέτονται άλλα τρία παραδείγματα σκανδάλων με παρόμοια στοιχεία απάτης όπως αυτά της εταιρίας Enron. Στη συνέχεια στο έβδομο κεφάλαιο αναλύεται ο όρος «σχέδιο Πόνζι» και παραθέτονται παραδείγματα απάτης βάση αυτού του σχεδίου όπως είναι το σκάνδαλο του Madoff. Στο όγδοο κεφάλαιο γίνεται μία αναφορά σε παραδείγματα λογιστικών και όχι μόνο απατών που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα. Τέλος στο ένατο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της παρούσας εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όπως αναφέρθηκε και στην αρχή στην περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύουμε έχουν έρθει στο φως δεκάδες απάτες οικονομικού περιεχομένου. Ο όρος απάτη αναφέρεται στην ενσυνείδητη παραποίηση της αλήθειας, που στηρίζεται στην εμπιστοσύνη και στην ευπιστία των άλλων, και αποβλέπει σε οικονομικά κυρίως οφέλη. Η απάτη, ως οικονομικό έγκλημα, αποτελεί παράδειγμα εγκλήματος «λευκού κολάρου», μίας έννοιας ευρέως γνωστής στην εγκληματολογία, που άλλοτε ταυτίζεται με το οικονομικό έγκλημα και άλλοτε με τις παράτυπες επιχειρηματικές δραστηριότητες. Εξειδικευμένες έρευνες και στατιστικές δείχνουν ότι η απάτη είναι διάχυτη στην κοινωνία μας, ότι πολλές φορές μένει ατιμώρητη και ότι το κόστος στην οικονομία είναι πολύπλευρο. Μέχρι τη δεκαετία του 1930, οι εγκληματολόγοι ασχολούνταν κυρίως με το έγκλημα κατά προσώπων και ιδιοκτησίας από παραβάτες χαμηλής κοινωνικοοικονομικής τάξης, και με την παθολογία των εγκληματιών. Ο Αμερικανός κοινωνιολόγος – εγκληματολόγος Edwin Sutherland βοήθησε σημαντικά στην μετατόπιση της προσοχής των εγκληματολόγων προς τα οικονομικά εγκλήματα που διαπράττονται από παραβάτες υψηλής κοινωνικοοικονομικής τάξης. Στο βιβλίο του που εκδόθηκε το 1949, όρισε το έγκλημα «λευκού κολάρου» ή επαγγελματικό έγκλημα ως « έγκλημα που διαπράττεται από ευπόληπτο άτομο υψηλής κοινωνικής θέσης μέσα στο πλαίσιο της εργασίας του». Τέτοια εγκλήματα περιλαμβάνουν:

- Τη λειτουργία εργοστασίων που παραβιάζουν τους κανονισμούς ασφαλείας
- Την κλοπή σε βάρος του εργοδότη
- Την υπερχρέωση ενός εξωτερικού ελεγκτή σε βάρος του πελάτη του
- Λογιστικές ατασθαλίες
- Χρηματιστηριακά κέρδη από εσωτερική πληροφόρηση
- Την εξασφάλιση συμβάσεων με δωροδοκίες
- Τη χρέωση για υπηρεσίες που δεν παρασχέθηκαν ή για εργασίες που δεν πραγματοποιήθηκαν με τη χρήση εταιρειών «βιτρίνα»

- Τη χρέωση προσωπικών δαπανών και υπηρεσιών των υπαλλήλων στην εταιρεία
- Τη δημιουργία καρτέλ ελέγχου των τιμών για μεγιστοποίηση των κερδών της εταιρείας
- Τη δημιουργία ανύπαρκτων εργαζομένων με σκοπό τη μισθολογική απάτη.

Με άλλα λόγια, το έγκλημα λευκού κολάρου μπορεί να περιλαμβάνει αδικήματα σε βάρος μίας εταιρείας κάτι που είναι γνωστό ως «εταιρικό έγκλημα».

Σύμφωνα με τους εγκληματολόγους τα εγκλήματα αυτά είναι σοβαρά και διάχυτα, το οικονομικό τους κόστος είναι μεγαλύτερο από εκείνο των κοινών εγκλημάτων και συχνά περιέχουν την κατάχρηση εμπιστοσύνης ανάμεσα στον εργοδότη και τον εργαζόμενο ή ανάμεσα σε μία εταιρεία και τους πελάτες της. Το ετήσιο κόστος μίας επαγγελματικής απάτης έχει υπολογιστεί από την Ένωση Πιστοποιημένων Ελεγκτών κατά της Απάτης (Association of Certified Fraud Examiners – ACFA) στις ΗΠΑ ότι ανέρχεται σε 994 δις δολάρια ετησίως δηλαδή περίπου 669 δις ευρώ. Το αστρονομικό κόστος μίας τέτοιας απάτης φαίνεται σε περιπτώσεις όπως η εταιρική απάτη της εταιρείας Enron και η κλοπή των 65 δις δολαρίων με μία απάτη «πυραμίδα» που διαπράχθηκε από τον Bernard Madoff οι οποίες αναλύονται εκτενέστερα σε παρακάτω κεφάλαια. Από τέτοια εγκλήματα βέβαια δεν λείπουν και οι παράπλευρες ζημιές όπως είναι η πτώση των μετοχών της εταιρείας και η κάμψη του ηθικού των εργαζομένων ενώ παράλληλα επηρεάζονται αρνητικά η φήμη της εταιρείας, το εμπορικό της σήμα και οι επαγγελματικές της σχέσεις. Τα κύρια χαρακτηριστικά τέτοιων εγκλημάτων είναι:

- η μικρή τους ορατότητα,
- η πολυπλοκότητά τους,
- η διάχυση των ευθυνών όπου σε περιπτώσεις που εμπλέκονται παραβάτες από περιοχές με διαφορετική νομοθεσία κάνει την εύρεση αποδείξεων πολύ δύσκολη,
- η διάχυση της θυματοποίησης όπως σε περιπτώσεις απάτης εις βάρος του κράτους ή σε περιπτώσεις όπου πολλά άτομα έχουν χάσει πολλά μικρά ποσά
- η δύσκολη διερεύνηση και επιτυχής δίωξη όπως σε περιπτώσεις που η εταιρεία δεν συνεργάζεται με τις αρμόδιες αρχές

- οι επιεικείς ποινές
- και τέλος οι ασαφείς νόμοι.

1.2 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να γίνει μία μικρή ανάλυση τόσο της Ελεγκτικής όσο και της Λογιστικής απάτης και να παρουσιαστούν κάποια από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα τόσο στη χώρα μας όσο και στο εξωτερικό τα οποία προκάλεσαν σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Τέλος βάση των παραπάνω να γίνει μία αναφορά στα μέτρα που θα μπορούσαν να είχαν γίνει για να προληφθούν τέτοιου είδους απάτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΡΙΣΜΟΣ, ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ - ΕΛΕΓΧΟΥ

2.1 ΟΡΙΣΜΟΙ

Λόγω όλων αυτών των οικονομικών σκανδάλων που έχουν βγει στη δημοσιότητα, ο ρόλος της Ελεγκτικής και των ελεγκτών γίνεται όλο και πιο σημαντικός τόσο για την παροχή αξιόπιστων πληροφοριών για τις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων όσο και για την αντιμετώπιση της λογιστικής απάτης. Συνεπώς η Ελεγκτική είναι ο κλάδος της οικονομικής επιστήμης που ασχολείται με την διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν τη διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων. Οι έλεγχοι αυτοί στοχεύουν στην εξακρίβωση και επαλήθευση της αξιοπιστίας και της σημαντικότητας των χρηματοοικονομικών πληροφοριών που παρέχει η Λογιστική. Ο έλεγχος είναι η συγκέντρωση και αξιολόγηση στοιχείων και δεδομένων με σκοπό την έκδοση γνώμης από έναν ανεξάρτητο επαγγελματία με τα απαιτούμενα προσόντα σχετικά με το κατά πόσο οι πληροφορίες ή τα δεδομένα που ελέγχονται έχουν παραχθεί σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια.

2.2 ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το υποκείμενο του ελέγχου είναι το πρόσωπο που σχεδιάζει, προγραμματίζει και εφαρμόζει όλη την ελεγκτική διαδικασία. Αυτό το πρόσωπο είναι ο ελεγκτής της οικονομικής μονάδας και διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες. Στον εσωτερικό ελεγκτή, στον εξωτερικό ελεγκτή και στον κυβερνητικό ελεγκτή.

2.2.1 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ

Εσωτερικοί ελεγκτές είναι τα στελέχη μίας επιχείρησης ή ενός οργανισμού τα οποία διενεργούν ελέγχους μέσα στην ίδια την επιχείρηση. Μέσα από το έργο τους ελέγχουν τις διαχειριστικές και λογιστικές πράξεις έχοντας ως βασική αρμοδιότητα την πρόληψη λαθών και ατασθαλιών.

Ουσιαστικά παρέχουν στην διοίκηση αξιόλογες πληροφορίες για τη λήψη αποφάσεων που διασφαλίζουν την αποτελεσματική λειτουργία της επιχείρησης. Πολλές φορές ο έλεγχος των εσωτερικών ελεγκτών αμφισβητείται από τον εξωτερικό έλεγχο λόγω του ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές από την στιγμή που εργάζονται μέσα στην επιχείρηση δεν λειτουργούν ανεξάρτητα. Έτσι λοιπόν τα μειονεκτήματα των εσωτερικών ελεγκτών είναι τα εξής:

- Ο έλεγχος ασκείται σύμφωνα με τους κανόνες και τους όρους που θεσπίζει η διοίκηση της οικονομικής μονάδας και όχι σύμφωνα με τη νομοθεσία.
- Δεν ενημερώνονται για τις πράξεις της διοίκησης και ο έλεγχος εκεί είναι περιορισμένος και τυπικός.
- Λόγω του ότι εργάζονται μέσα στην επιχείρηση την οποία ελέγχουν με τον καιρό οι επαγγελματικές σχέσεις εξελίσσονται σε φιλικές και έτσι ο έλεγχος σταματά να είναι αμερόληπτος και αντικειμενικός και γίνεται πλέον τυπικός.
- Επειδή ασχολούνται συνεχώς με τα ίδια θέματα και με τον ίδιο τρόπο η δουλειά τους γίνεται ρουτίνα με αποτέλεσμα να χάνουν σιγά σιγά την επαγρύπνηση και τη διερευνητικότητά τους.

2.2.2 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΕΛΕΓΤΕΣ

Οι εξωτερικοί ελεγκτές δεν ανήκουν στο εργατικό δυναμικό της επιχείρησης, αλλά διορίζονται είτε από το κράτος είτε από τους μετόχους μίας επιχείρησης προκειμένου να ελέγξουν την διαχείριση των επενδυμένων κεφαλαίων τους από τη διοίκηση της εκάστοτε οικονομικής μονάδας. Είναι ανεξάρτητοι και αδέσμευτοι προς την οικονομική μονάδα που ελέγχουν και δεν επηρεάζονται από τη διοίκησή της. Απαιτείται ειδική εκπαίδευση για το συγκεκριμένο επάγγελμα και εξειδικευμένη πείρα και πρέπει να διακρίνονται για το κύρος, την αμεροληψία, την εχεμύθεια και το ήθος τους.

2.2.3 ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΙ ΕΛΕΓΚΤΕΣ

Σε αυτή την κατηγορία υπάγονται οι εξής κατηγορίες ελεγκτών:

- Φορολογικοί ελεγκτές
- Ελεγκτές του Ελεγκτικού συνεδρίου
- Ελεγκτές του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους
- Γενικός Επιθεωρητής Δημόσιας Διοίκησης
- Συμβούλιο Επιθεώρησης – Ελεγκτών Δημόσιας Διοίκησης

2.3 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Το αντικείμενο του ελέγχου μας βοηθά να κατανοήσουμε τι ελέγχεται, γιατί είναι αναγκαίος ο έλεγχος και ποιοι σκοποί επιδιώκονται μέσα από αυτόν. Έτσι, αντικείμενο του ελέγχου είναι η οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας, δηλαδή περιουσία οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου. Η περιουσία και γενικά η κατοχή και η κυριότητα των περιουσιακών στοιχείων μιας επιχείρησης αφορούν τόσο τους ιδιοκτήτες της όσο και αυτούς που έχουν απαιτήσεις από την επιχείρηση όπως είναι οι μέτοχοι και οι πιστωτές. Οι λόγοι για τους οποίους ο έλεγχος γίνεται αναγκαίος αναφέρονται παρακάτω:

- Η εξασφάλιση της σωστής διοίκησης
- Η επίτευξη των στόχων των φορέων και των διοικήσεων των οργανισμών
- Η διασφάλιση των μετοχών και
- Η γενικότερη «κοινωνική συνοχή» της επιχείρησης

Για την επίτευξη ατών των στόχων ο έλεγχος καθώς και τα πιστοποιητικά ελέγχου πιστοποιούν τη νομιμότητα κάθε σωστής διαχείρισης και ταυτόχρονα αποτελούν την ασφαλιστική δικλείδα που θα προλάβει ή θα επανορθώσει λάθη, ατασθαλίες και αυθαιρεσίες. Έτσι λοιπόν οι βασικοί σκοποί του ελέγχου είναι οι εξής:

- Εντοπισμός και πρόληψη ηθελημένων και αθέλητων λογιστικών λαθών, απατών (προληπτικός έλεγχος)
- Διεύρυνση, αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων ή εκούσιων λαθών, απατών (κατασταλτικός έλεγχος)

- Έγκριση ανάλυση και σχολιασμός της ακρίβειας και της πιστότητας των διάφορων οικονομικών καταστάσεων όπως ο ισολογισμός και η κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης (επιβεβαιωτικός έλεγχος)
- Αξιολόγηση της σύνταξης και παράθεσης διαφόρων επιμέρους σημείων των οικονομικών καταστάσεων που συνήθως αποτελούν ενδιαφέροντα και κατατοπιστικά στοιχεία για την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν μέσα στην επιχείρηση. (κύκλος εργασιών, κοστολόγια, κ.α)
- Πιστοποίηση της επάρκειας ή ανεπάρκειας της διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή των ανάλογων χρήσιμων συμπερασμάτων.
- Υπογράμμιση των ατελειών και καθορισμός των αδυναμιών στο όλο κύκλωμα της επιχειρησιακής και διαχειριστικής απεικόνισης
- Στάθμιση των πιθανοτήτων ικανοποίησης κάθε λογής απαιτήσεων της επιχείρησης προκειμένου να υπολογιστούν οι πιθανές επισφάλειες και να γίνει έτσι δυνατός ο σχηματισμός σωστών προβλέψεων.

2.4 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΙΔΗ ΕΛΕΓΧΩΝ

2.4.1 ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ

Οι όροι ελεγκτική και έλεγχος χαρακτηρίζονται από μία γενικότητα η οποία μπορεί να γίνει πιο κατανοητή αν κατατάξουμε την ελεγκτική και τον έλεγχο σε κατηγορίες προκαθορισμένες από συγκεκριμένα τεκμήρια. Έτσι λοιπόν η Ελεγκτική διακρίνεται στις εξής κατηγορίες:

- Εξωτερική – ανεξάρτητη ελεγκτική
- Εσωτερική ελεγκτική
- Κρατική ελεγκτική

Η **εξωτερική – ανεξάρτητη ελεγκτική** είναι αυτή που αναφέρεται στον εξωτερικό έλεγχο ο οποίος διενεργείται, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευόμενους λογιστές – ελεγκτές που ονομάζονται ορκωτοί λογιστές- ελεγκτές. Ο έλεγχος γίνεται στα λογιστικά κυρίως συστήματα μίας οικονομικής μονάδας αλλά και σε αυτά που θα μπορούσαν με έμμεσο τρόπο να επηρεάσουν την αποτελεσματικότητα των

λογιστικών συστημάτων. Τα χαρακτηριστικά του εξωτερικού ελέγχου είναι:
α) η έκφραση γνώμης, σύμφωνης ή μη, για τις δημοσιοποιημένες οικονομικές καταστάσεις για την ορθότητα ή μη της παρουσίασης των οικονομικών στοιχείων και β) ο εξωτερικός ελεγκτής ο οποίος φέρει ευθύνη απέναντι στους τρίτους ενδιαφερομένους για την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης όπως είναι οι επενδυτές, οι μέτοχοι, οι πιστωτές κ.α.

Η **εσωτερική ελεγκτική** αναφέρεται στον εσωτερικό έλεγχο και ορίζεται ως μία εσωτερική και ανεξάρτητη λειτουργία η οποία ασχολείται με τον συνεχή έλεγχο και την αξιολόγηση των συστημάτων οργάνωσης και λειτουργίας της επιχείρησης. Οι βασικοί στόχοι της εσωτερικής ελεγκτικής είναι:

- Η λειτουργία των τμημάτων της επιχείρησης όπως αυτή έχει καθοριστεί σύμφωνα με τις πολιτικές της διοίκησης.
- Η διαπίστωση της αποτελεσματικότητας της εσωτερικής οργάνωσης
- Η διαπίστωση απάτης και λαθών στην οργάνωση και λειτουργία που έχουν ως αποτέλεσμα την κακή διαχείριση, την φθορά και την απώλεια των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης
- Η εκτίμηση της αποτελεσματικότητας και της επάρκειας των συστημάτων οργάνωσης και διοίκησης της επιχείρησης
- Η αναφορά των διαπιστώσεων του ελέγχου στη διοίκηση της επιχείρησης και η εισήγηση μέτρων διόρθωσης όπου αυτό κρίνεται αναγκαίο.

Η **κρατική ελεγκτική** περιλαμβάνει όλους τους ελέγχους που διενεργούνται από διάφορους κρατικούς και ημικρατικούς φορείς. Τέτοιοι έλεγχοι είναι:

- Ο φορολογικός έλεγχος, ο οποίος γίνεται από την εφορία και στοχεύει στην αναζήτηση και επαλήθευση του φορολογικού εισοδήματος των υποκείμενων προσώπων
- Ο έλεγχος από την Τράπεζα της Ελλάδος ο οποίος αναφέρεται σε νομισματικά και πιστωτικά θέματα
- Ο έλεγχος του Ελεγκτικού Συνεδρίου του Κράτους που αφορά τους λογαριασμούς του Δημοσίου Τομέα, τον ειδικό λογαριασμό εγγυήσεων γεωργικών προϊόντων και τις δαπάνες που πραγματοποιούνται με υποβοήθηση πόρων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

2.4.2 ΕΙΔΗ ΕΛΕΓΧΟΥ

Η κατηγοριοποίηση του ελέγχου γίνεται με βάση το στοιχείο έμφασης του καθενός και με την μεθοδολογία που ακολουθεί. Έτσι λοιπόν έχουμε τον Χρηματοοικονομικό έλεγχο, τον Λειτουργικό έλεγχο, τον έλεγχο Αποδοτικότητας και τον έλεγχο Συμμόρφωσης

Ο **χρηματοοικονομικός έλεγχος** είναι αυτός που πραγματοποιείται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της οικονομικής μονάδας και που ουσιαστικά ελέγχει την αξιοπιστία και αποτελεσματικότητα του λογιστικού της συστήματος κατά τη μέτρηση και παρουσίαση των χρηματοοικονομικών πληροφοριών.

Ο **Λειτουργικός έλεγχος** είναι αυτός που γίνεται στις διάφορες λειτουργίες της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας για το κατά πόσο αυτές πραγματοποιούνται σύμφωνα με τις επιχειρησιακές και διοικητικές αρχές.

Ο **Έλεγχος Αποδοτικότητας** είναι αντικείμενο των εσωτερικών ελεγκτών και ελέγχει το αν οι διάφορες λειτουργίες σε μία επιχείρηση φέρνουν τα απαιτούμενα αποτελέσματα.

Ο **Έλεγχος Συμμόρφωσης** αναφέρεται στη διαπίστωση της συμμόρφωσης με προσυμφωνημένους όρους και προδιαγεγραμμένες διαδικασίες των εμπλεκόμενων μερών.

2.5 ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ

Λόγω της έντονης ανταγωνιστικότητας που υπάρχει στην αγορά το περιβάλλον μέσα στο οποίο κινούνται οι επιχειρήσεις μεταβάλλεται συνεχώς. Για αυτό το λόγο τα διευθύνοντα στελέχη θα πρέπει να λαμβάνουν εγκαίρως τις κρίσιμες αποφάσεις για τη λειτουργία και την μελλοντική πορεία της επιχείρησης. Για να γίνει όμως αυτό θα πρέπει να εκτιμώνται σωστά και την κατάλληλη χρονική στιγμή τα δεδομένα της επιχείρησης. Έτσι φαίνεται η αναγκαιότητα του εσωτερικού ελέγχου όπου σύμφωνα με αυτόν οι διευθύνοντες θα μπορούν να πάρουν ασφαλέστερες αποφάσεις για την επιχείρηση. Παράλληλα μπορούν να προληφθούν ή να διορθωθούν διάφορα λάθη πάνω στις οικονομικές καταστάσεις πριν αυτές δημοσιοποιηθούν. Έτσι διασφαλίζεται η καλή φήμη της επιχείρησης. Όσον αφορά στον εξωτερικό έλεγχο η αναγκαιότητά του φαίνεται στο ότι για τις οικονομικές καταστάσεις και γενικότερα για την χρηματοοικονομική κατάσταση της επιχείρησης δεν ενδιαφέρονται μόνο οι εργαζόμενοι αλλά

και μία ομάδα τρίτων όπως είναι οι μέτοχοι, οι τράπεζες, οι πιστωτές και κάθε μορφής δανειστές της. Επίσης άλλος ένας λόγος είναι ότι ο εξωτερικός έλεγχος είναι ο μόνος που μπορεί να αντιμετωπίσει τις καταχρήσεις και τις διάφορες ιδιοποιήσεις που γίνονται στην περιουσία μεγάλης μάζας μετόχων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ

3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ

Κυρίαρχη θέση στην ελεγκτική κατέχει αφενός η διαπίστωση της σωστής διατύπωσης των λογιστικών εγγράφων και των οικονομικών καταστάσεων και αφετέρου ο εντοπισμός της απάτης και κατά συνέπεια της ύπαρξης δόλου και αμέλειας. Απάτη είναι η δόλια κατάχρηση των περιουσιακών στοιχείων μίας επιχείρησης η οποία συνοδεύεται από την παραποίηση των οικονομικών στοιχείων προς όφελος του προσώπου που διαπράττει την απάτη. Μία κατηγορία της απάτης είναι η λογιστική απάτη, η οποία αποτελεί μία εσκεμμένη προσπάθεια των επιχειρήσεων να εξαπατήσουν και να παραπλανήσουν τους χρήστες των δημοσιοποιημένων οικονομικών καταστάσεων, όπως είναι οι επενδυτές και οι πιστωτές, μέσω της προετοιμασίας και διάδοσης ανακριβών οικονομικών καταστάσεων.

3.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Η λογιστική απάτη περιλαμβάνει την έκφραση πρόθεσης και δόλου από μία ομάδα δραστών (πχ κορυφαία στελέχη της επιχείρησης, λογιστές) μέσω μίας σειράς πολύ καλά σχεδιασμένων προγραμμάτων. Πιο αναλυτικά, παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά:

- Νόθευση, παραποίηση ή τροποποίηση οικονομικών μεγεθών
- Σκόπιμα εσφαλμένες δηλώσεις, παραλείψεις ή διαστρεβλώσεις γεγονότων, εμπορικών συναλλαγών, λογαριασμών και άλλων σημαντικών πληροφοριών από τις λογιστικές καταστάσεις
- Σκόπιμα κακή εφαρμογή, ερμηνεία και εκτέλεση των λογιστικών προτύπων, αρχών και των πρακτικών που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση και αναφορά οικονομικών και επιχειρησιακών συναλλαγών
- Εσκεμμένη παράβλεψη και αποκάλυψη ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών προτύπων, αρχών και πρακτικών

- Χρήση λογιστικών τεχνασμάτων για τη διαχείριση παράνομων κερδών
- Μεθοδεύσεις λογιστικών τεχνικών που βρίσκονται μέσα στα όρια των νόμων, αλλά είναι εύκολο να μεταβληθούν μέσα από τα «παραθυράκια» αυτών.

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι παράλληλα με τον όρο της απάτης αναφέρεται και αυτός του σφάλματος ο οποίος πολλές φορές ταυτίζεται με τον όρο της απάτης λόγω του ότι τα όρια μεταξύ απάτης και σφάλματος δεν είναι τελείως ξεκάθαρα. Μέσα από τα χαρακτηριστικά του σφάλματος, τα οποία διαφέρουν από αυτά της απάτης, φαίνεται η βασική τους διαφορά. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι:

- Αριθμητικά λάθη από αβλεψία του προσωπικού του λογιστηρίου μιας επιχείρησης που αφορούν καταχωρήσεις και αποδεικτικά στοιχεία
- Παρερμηνεία της πραγματικής κατάστασης όσο αναφορά στις συναλλαγές
- Μη σωστή εφαρμογή των αρχών και προτύπων της λογιστικής.

Έτσι η βασική διαφορά μεταξύ απάτης και σφάλματος είναι ότι στην περίπτωση της απάτης η μη αντικειμενική παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων είναι εσκεμμένη σε αντίθεση με το σφάλμα όπου δεν υπάρχει τέτοια πρόθεση.

3.3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία η λογιστική απάτη διακρίνεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες οι οποίες είναι η **απάτη προς όφελος της επιχείρησης** και η **απάτη εις βάρος της επιχείρησης**. Η απάτη προς όφελος της επιχείρησης προκύπτει ως αποτέλεσμα εκμετάλλευσης ενός άδικου ή ανήθικου πλεονεκτήματος, που μπορεί να εξαπατάει ένα τρίτο πρόσωπο. Τέτοιες απάτες μπορεί να είναι:

- Πώληση ή εκχώρηση φανταστικών και παραπλανητικών απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού

- Απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες, όπως αυτές που παραβιάζουν κυβερνητικούς νόμους, κανόνες, κανονισμούς ή συμβόλαια
- Εκούσια εσφαλμένη παρουσίαση ή αποτίμηση συναλλαγών, στοιχείων του ενεργητικού, των υποχρεώσεων ή του εισοδήματος
- Φορολογική απάτη
- Αντικανονικές και παράνομες πληρωμές κυβερνητικών αξιωματούχων, δωροδοκίες πάσης φύσεως, αμοιβές για συμμετοχή σε παράνομες ενέργειες
- Εκούσια αποτυχία να καταγραφούν ή να αποκαλυφθούν σημαντικές πληροφορίες που θα βελτίωναν τη χρηματοοικονομική εικόνα της επιχείρησης στους τρίτους.

Η απάτη εις βάρος της επιχείρησης μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε από εσωτερικούς είτε από εξωτερικούς δράστες. Τέτοιου είδους απάτες είναι:

- Κλοπή περιουσιακών στοιχείων, εκτροπή και ιδιοποίηση διαθεσίμων
- Δωροδοκία υπαλλήλων από πελάτες
- Παραποιήσεις αποθεμάτων και χαρακτηρισμός υγιούς αποθέματος ως άχρηστου ή ελαττωματικού
- Απάτη από προμηθευτές και εργολάβους, τιμολόγηση χωρίς παράδοση ή διπλή τιμολόγηση
- Δωροδοκία υπαλλήλων από προμηθευτές
- Παραποιήσεις τιμολογίων προμηθευτών

3.4 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΝΘΑΡΡΥΝΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΑΠΡΑΞΗ ΑΠΑΤΗΣ

Οι παράγοντες που ενθαρρύνουν την διάπραξη απάτης διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: το κίνητρο, την ευκαιρία και την εκλογίκευση. Αυτοί οι παράγοντες είναι και αλλιώς γνωστοί ως το «Τρίγωνο της απάτης». Άλλοι από αυτούς τους παράγοντες υπάρχουν ήδη μέσα στις επιχειρήσεις και άλλοι είναι έμφυτοι στα ίδια τα άτομα.

3.4.1 ΚΙΝΗΤΡΟ

Σύμφωνα με τη θεωρία του Abraham Maslow οι άνθρωποι κατά τη διάρκεια της ζωής τους παρακινούνται να ικανοποιήσουν μία σειρά από ανάγκες: τις φυσιολογικές, τις ασφαλείας, τις αγάπης – ύπαρξης, τις εκτίμησης και τις πραγμάτωσης. Η παρακίνηση αυτή ενεργοποιεί στους ανθρώπους το κίνητρο ή αλλιώς την πίεση διάπραξης απάτης. Οι οικονομικές κυρίως δυσκολίες ήταν αυτές που προκάλεσαν τις μεγαλύτερες ανάγκες οι οποίες αποτέλεσαν την απαρχή της διάπραξης οικονομικής απάτης. Το κίνητρο είναι αυτό που ωθεί το δράστη στη διάπραξη απάτης προκειμένου να αποκτήσει τους συγκεκριμένους πόρους. Το κίνητρο αυτό είναι δυνατόν να μην είναι πραγματικό ή ακόμα και ορατό από κάποιον τρίτο παρατηρητή. Κάποια από τα κίνητρα που οδηγούν στην διάπραξη της απάτης είναι:

- Η ψύχωση για επιτυχία
- Τα υψηλά προσωπικά χρέη
- Οι υψηλές ιατρικές δαπάνες
- Οι απροσδόκητες οικονομικές ανάγκες
- Οι προσωπικές οικονομικές απώλειες
- Οι ακριβές συνήθειες
- Οι πιέσεις από το περιβάλλον εργασίας όπως πχ η περίπτωση της χαμηλής αμοιβής
- Η αποτυχία προαγωγής
- Η άδικη μεταχείριση
- Η έλλειψη σεβασμού από την εργασία
- Οι οικογενειακές πιέσεις

3.4.2 ΕΥΚΑΙΡΙΑ

Η ευκαιρία ή αλλιώς η ευνοϊκή συνθήκη που επιτρέπει σε μία απάτη να τελεστεί, είναι αποτέλεσμα κυρίως των ανεπαρκών τακτικών του ελέγχου. Συχνά οι δράστες που έχουν κίνητρο να διαπράξουν απάτη θα κάνουν πρώτα μία δοκιμή με τους εσωτερικούς ελέγχους και αν δεν αποκαλυφθούν σημαίνει πως έχουν εντοπίσει μία αδυναμία στους ελέγχους. Σύμφωνα με μία έρευνα της ACFE το 2010 οι πρωτογενείς αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου οι οποίες δημιούργησαν πρόσφορο έδαφος για την εμφάνιση της απάτης είναι:

- Έλλειψη εσωτερικών ελέγχων
- Οικονομική παράβλεψη – παράκαμψη των υφιστάμενων εσωτερικών ελέγχων
- Έλλειψη επανεξέτασης από τη διεύθυνση
- Αδυναμίες της διεύθυνσης
- Έλλειψη κατάλληλου προσωπικού στο ρόλο εποπτείας
- Έλλειψη ανεξάρτητων ελέγχων
- Έλλειψη εκπαίδευσης των εργαζομένων σχετικά με την απάτη
- Έλλειψη σαφών διαχωριστικών γραμμών σε σχέση με τις αρμοδιότητες

Η έρευνα επίσης αποκάλυψε ότι οι μισοί από τους δράστες εργάζονταν στον οργανισμό για περισσότερα από πέντε χρόνια και οι ζημιές που οφείλονταν στην απάτη αυξάνονταν όσο αυξάνονταν και τα χρόνια παραμονής του δράστη στη θέση του.

3.4.3 ΕΚΛΟΓΙΚΕΥΣΗ

Σύμφωνα με τους αμερικανούς εγκληματολόγους Sykes and Matza (1957) για να διαπράξει έγκλημα ένα άτομο επικαλείται διάφορες εκλογικεύσεις, ώστε να φτάσει στο σημείο να δικαιολογεί τη διάπραξη του εγκλήματος στον εαυτό του και να προχωρά χωρίς ενοχές. Τέτοιες εκλογικεύσεις μπορεί να είναι οι εξής:

- Η αίσθηση ότι κάποιος κακοπληρώνεται
- Η πεποίθηση ότι κάποιος εργάζεται υπερβολικά
- Η αίσθηση ότι και οι υπόλοιποι πράττουν το ίδιο
- Η πεποίθηση ότι η ανώτερη ιεραρχική θέση που κατέχει κάποιος έχει τα πλεονεκτήματά της
- Ο χαμηλός αυτοσεβασμός ή ηθική
- Η επιθυμία για εκδίκηση
- Η άποψη ότι πρόκειται μόνο για ένα δάνειο το οποίο θα αποπληρωθεί σύντομα
- Η πεποίθηση ότι κανείς δεν θα πάθει κακό
- Η αίσθηση ότι είναι για καλό σκοπό
- Η υπόθεση ότι είναι μόνο μία προσωρινή πράξη έως ότου βελτιωθούν οι συνθήκες

Επομένως οι δράστες καταλήγουν στο λογικό συμπέρασμα ότι η πράξη τους δεν συνιστά έγκλημα ή ότι αξίζει στην εταιρεία να χάσει τα χρήματα αφού όλοι απεχθάνονται να εργάζονται για λογαριασμό της. Αυτά τα συμπεράσματα δείχνουν ότι το επίπεδο ικανοποίησης από την εργασία σε μία επιχείρηση επηρεάζει πολύ το πόσο εύκολα μπορούν οι δράστες να δικαιολογηθούν. Όσο πιο πενιχρή είναι η ικανοποίησή τους από της εργασία τόσο πιο εύκολα δημιουργείται η εκλογίκευση.

3.5 ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Ένας ελεγκτής για να μπορεί να εκτελέσει έναν αποτελεσματικό έλεγχο θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζει του παράγοντες εκείνους που κρύβουν μεγάλο κίνδυνο αλλά και να μπορεί να εντοπίζει πιθανά προειδοποιητικά σημεία στα οποία θα πρέπει να δώσει μεγάλη σημασία. Υπάρχουν τρεις βασικές κατηγορίες κινδύνων για την απάτη στις λογιστικές καταστάσεις:

1. Χαρακτηριστικά της διοίκησης:

Περιλαμβάνουν όλες τις διαδικασίες σύνταξης και δημοσιοποίησης των οικονομικών καταστάσεων, αναφέρονται στην καλή επικοινωνία και συνεργασία ανάμεσα στη διοίκηση και στους εξωτερικούς ελεγκτές και περιέχουν τις πιέσεις, την κουλτούρα, τις διοικητικές ικανότητες απέναντι στον εσωτερικό έλεγχο της οικονομικής μονάδας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα κινδύνου σε αυτήν την κατηγορία είναι η πίεση που ασκεί η διοίκηση με σκοπό να παρουσιάσει στους μετόχους αυξημένα κέρδη τα οποία συνήθως δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

2. Συνθήκες κλάδου:

Γίνεται αναφορά στις αλλαγές που έχουν προκύψει ως προς τη φορολογία, τους λογιστικούς κανόνες και στο οικονομικό περιβάλλον δράσης της επιχείρησης. Παράδειγμα κινδύνου εδώ μπορεί να αποτελέσει η πρόσφατη αλλαγή ως προς την τήρηση των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων, με αποτέλεσμα την μεταβολή των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

3. Λειτουργικά χαρακτηριστικά:

Αναφέρονται στην οικονομική κατάσταση της επιχείρησης, στην φύση και τις ιδιαιτερότητές που χαρακτηρίζουν τις συναλλαγές τις με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις. Παράδειγμα εδώ αποτελεί η πίεση που ασκεί η επιχείρηση προκειμένου να αντλήσει περισσότερα κεφάλαια έτσι ώστε να μπορέσει να διατηρήσει την χρηματοοικονομική της θέση.

Ο κίνδυνος κατά τον οποίο ο ελεγκτής αδυνατεί να εντοπίσει τις παραπονημένες λογιστικές καταστάσεις υπάρχει πάντα κατά την εκτέλεση του έργου του και είναι γνωστός ως «επιχειρηματικός κίνδυνος». Ο κίνδυνος αυτός αναλύεται σε τρεις άλλους κινδύνους: α) τον εγγενή κίνδυνο ο οποίος για να παρουσιαστεί θα πρέπει να έχει προϋπάρξει σφάλμα στο δείγμα του ελέγχου πριν αυτός πραγματοποιηθεί β) ο κίνδυνος του συστήματος του εσωτερικού ελέγχου ο οποίος αναφέρεται στην αδυναμία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου να ανακαλύψει τα σφάλματα που πιθανόν να υπάρχουν και γ) ο κίνδυνος της μη ανίχνευσης ο οποίος αναφέρεται στην αδυναμία του ελεγκτή να συγκεντρώσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια.

3.6 ΠΡΟΛΗΨΗ ΑΠΑΤΗΣ

Η αυστηρότητα της ποινής που επιβάλλει ένα δικαστήριο σε κάποιον που έχει καταδικαστεί για ποινικό αδίκημα διάπραξης απάτης ή οι συνέπειες σε έναν υπάλληλο όταν ο εργοδότης ανακαλύψει τη διάπραξη χρηματοοικονομικής απάτης εις βάρος της εταιρίας είναι το ένα απαραίτητο στοιχείο στην προσπάθεια αποτροπής της απάτης. Το άλλο στοιχείο είναι ως πόσο υψηλό αντιλαμβάνεται ο δράστης τον κίνδυνο να τον ανακαλύψουν, να καταδικαστεί και να του επιβληθεί κάποια ποινή. Για να αποτραπεί ένα ποινικό αδίκημα, πρέπει να συντρέχουν ταυτόχρονα ένας αρκετά υψηλός κίνδυνος και μία αρκετά αυστηρή ποινή, κάτι που σπάνια συμβαίνει. Για το λόγο αυτό μία εταιρία αξίζει να επενδύσει περισσότερο στην πρόληψη παρά στην αποτροπή διάπραξης απάτης. Η πρόληψη απάτης συνιστά δυναμική αναγνώριση και αφαίρεση των αιτιών και των παραγόντων που ενεργοποιούν την απάτη και σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει πως η εφαρμογή ενός πλαισίου πρόληψης απάτης εγγυάται ότι θα αποτρέψει τη διάπραξη απάτης στο 100%. Πολλά στελέχη αναπτύσσουν μία ψευδή

αίσθηση ασφαλείας πιστεύοντας ότι η δημιουργία πολιτικών και διαδικασιών χωρίς παρακολούθηση της εφαρμογής τους έχει κατά κάποιο τρόπο εξαλείψει ή μειώσει σημαντικά την πιθανότητα διάπραξης απάτης εναντίον τους. Η απάτη δεν μπορεί να επαλειφθεί πλήρως και οι οργανισμοί μπορούν να έχουν καλύτερα αποτελέσματα όσον αφορά τις συνέπειες της απάτης όταν χρησιμοποιούν στρατηγικές πρόληψης. Θα μπορούσε να αποδειχθεί περισσότερο αποδοτικό από οικονομικής άποψης εάν οι οργανισμοί επένδυσαν σε ένα πλαίσιο το οποίο θα μπορούσε να προλάβει τη διάπραξη απάτης, σε σχέση με την επένδυση που αφορά μόνο σε ένα πλαίσιο ανίχνευσης της απάτης. Παρακάτω παρουσιάζονται κάποιοι από τους τρόπους πρόληψης της απάτης.

3.6.1. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΟΣ ΘΕΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Πολλές έρευνες έχουν αποδείξει ότι οι επιχειρήσεις που έχουν ένα θετικό περιβάλλον ελέγχου είναι λιγότερο ευάλωτες στη διάπραξη απάτης. Για την ενίσχυση ενός τέτοιου περιβάλλοντος θα πρέπει, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου και της επιτροπής ελέγχου να δείξουν μία σωστή στάση απέναντι στον εσωτερικό έλεγχο αλλά και στην διαδικασία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Ένα αποτελεσματικό σύστημα ελέγχου θα πρέπει να περιλαμβάνει ένα αξιόπιστο λογιστικό σύστημα, επαρκείς πολιτικές και διαδικασίες ελέγχου, πολιτικές για την εξασφάλιση της σωστής διαφύλαξης των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης και καθορισμένες λογιστικές πολιτικές εκθέσεων. Η επιτροπή ελέγχου θα πρέπει να συμμετέχει ενεργά στους ελέγχους που πραγματοποιεί το τμήμα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης αλλά και στον ετήσιο έλεγχο που πραγματοποιείται από τους εξωτερικούς ελεγκτές.

3.6.2. ΠΡΟΣΛΗΨΗ ΕΜΠΙΣΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ

Ένας ουσιώδης επιχειρησιακός κίνδυνος εντοπίζεται στα άτομα που προσλαμβάνονται από έναν οργανισμό και που προάγονται σε θέσεις εμπιστοσύνης και εξουσίας όπως για παράδειγμα λογιστές, ελεγκτές, διευθυντές. Οι έρευνες ιστορικού των νέων υπαλλήλων μειώνει τον κίνδυνο

διάπραξης απάτης. Οι οργανισμοί επιβάλλεται να διενεργούν επιμελής ελέγχους ιστορικού για τους υπαλλήλους που κατέχουν στον οργανισμό «ευαίσθητες» θέσεις όπως για παράδειγμα τα στοιχεία εκπαίδευσης, τα επαγγελματικά διπλώματα, το επαγγελματικό ιστορικό, συστάσεις, ποινικό μητρώο κ.ά . Το προσωπικό που είναι υπεύθυνο για τις συνεντεύξεις των υποψηφίων θα πρέπει να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένο. Θα πρέπει να γνωρίζει ποιές ερωτήσεις επιτρέπεται να γίνουν και ποιές όχι και παράλληλα να κατέχει τις απαραίτητες δεξιότητες για την ανίχνευση υπεκφυγών και παραπλανητικών απαντήσεων.

3.6.3 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΠΑΤΗΣ

Τέτοια προγράμματα χρησιμεύουν στην ευαισθητοποίηση των υπαλλήλων όσον αφορά τον κίνδυνο διάπραξης απάτης στον οργανισμό και το ρόλο που έχουν στην αποτροπή και ανίχνευσή της. Ένα εργατικό δυναμικό με γνώση γύρω από τα θέματα της απάτης θα μπορούσε να αποτελέσει το αποτελεσματικότερο όπλο του οργανισμού για την παρεμπόδιση της δημιουργίας των ευκαιριών που επιτρέπουν τη διάπραξη απάτης. Η αποτελεσματικότητα αυτών των προγραμμάτων στηρίζεται στον υποχρεωτικό χαρακτήρα παρακολούθησης και στην περιοδική επανάληψη. Σε αυτά τα προγράμματα επιβάλλεται:

- Να δίνεται ένας απλός ορισμός της απάτης όπως ότι αφορά τα ψέματα και την κλοπή από τον οργανισμό
- Να παρατίθεται πως η διάπραξη της απάτης επιδρά αρνητικά στη συνολική εικόνα και στην φήμη της επιχείρησης
- Να παρέχονται διάφορα παραδείγματα των τρόπων μεθόδευσης και διάπραξης απάτης που μπορεί να ανακαλύψουν οι υπάλληλοι όπως η προσφορά για παράνομες ανταποδόσεις ή η παράνομη χρήση των αριθμών των πιστωτικών καρτών πελατών από άλλους υπαλλήλους
- Να επεξηγείται η διαδικασία που θα ακολουθείται όταν υπάρχει υποψία απάτης
- Να μεταδίδεται το μήνυμα ότι τυχόν αποτυχία αποτροπής ή εντοπισμού απάτης ενδεχομένως να εκτροχιάσει τη σταδιοδρομία των ιδίων.

3.7 ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗΣ

Λόγω όλων αυτών των οικονομικών σκανδάλων που έχουν έρθει στη δημοσιότητα, συμπεραίνουμε ότι η περιπτώσεις απάτης έχουν αρχίσει να αυξάνονται πολύ τα τελευταία χρόνια και η ανάγκη για έναν καλύτερο έλεγχο γίνεται όλο και πιο μεγάλη. Για αυτό το λόγο έχει δημιουργηθεί ένας νέος εξειδικευμένος τομέας ελεγκτικής γνώσης που ονομάζεται ελεγκτική της απάτης. Αυτός ο τομέας παρέχει πολύ χρήσιμες υπηρεσίες στις περιπτώσεις οικονομικών εγκλημάτων όπως είναι η υπεξαίρεση χρημάτων, η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, τραπεζικές απάτες κλπ. Ο αριθμός όμως των ορκωτών και εσωτερικών ελεγκτών που κατέχουν τις κατάλληλες γνώσεις και την απαραίτητη προϋπηρεσία είναι πολύ μικρός.

Προκειμένου αυτός ο ελεγκτικός τομέας δράσης να αναπτυχθεί σε στέρεες βάσεις θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η ελεγκτική των οικονομικών καταστάσεων δεν παρουσιάζει ομοιότητες με την ελεγκτική της απάτης. Η διαφοροποίηση εκτείνεται και στην περίπτωση των ελεγκτών. Οι ελεγκτές απάτης ενδιαφέρονται κυρίως για τις εξαιρέσεις, ιδιορρυθμίες, λογιστικές ανωμαλίες και πρότυπα συμπεριφοράς, ενώ οι ελεγκτές των οικονομικών καταστάσεων ενδιαφέρονται για την ανακάλυψη λαθών και παραλείψεων. Το χαρακτηριστικό ενός καλού ελεγκτή απάτης είναι η ικανότητά του να σκέφτεται σαν κλέφτης. Η συνηθέστερη περίπτωση απάτης σε ένα μηχανογραφημένο λογιστικό περιβάλλον πραγματοποιείται κατά τη διαδικασία της εισαγωγής των δεδομένων στο σύστημα. Η αιτία πρόκλησης απάτης λογιστικού τύπου είναι συχνότερα η απουσία του ελέγχου παρά ο χαλαρός έλεγχος.

Ο έλεγχος της απάτης ασχολείται τόσο με συναλλαγές του παρόντος όσο και του παρελθόντος. Οι απάτες που σχετίζονται με τις οικονομικές καταστάσεις εμφανίζονται συχνότερα όταν υπάρχουν οι παρακάτω συνθήκες:

- Ανύπαρκτο ή και αδύναμο σύστημα εσωτερικού ελέγχου
- Πρόσληψη ανθρώπινου δυναμικού χωρίς ιδιαίτερη έρευνα όσο αναφορά την ειλικρίνεια και την ακεραιότητα του χαρακτήρα του.
- Όταν ασκείται ασφυκτική πίεση στους εργαζομένους της επιχείρησης προκειμένου αυτοί να ικανοποιήσουν τους χρηματοοικονομικούς της στόχους.
- Παρουσία διεφθαρμένου, αναποτελεσματικού ή και ανεπαρκή τρόπου διοίκησης της οικονομικής μονάδας.
- Η επιχείρηση βρίσκεται σε φάση οικονομικής κρίσης

Ένας επιδέξιος και αποτελεσματικός ελεγκτής απάτης θα πρέπει να είναι ικανός να εφαρμόσει ως ένα βαθμό επάρκειας τα παρακάτω:

- Αξιολόγηση των επιμέρους μέτρων του συστήματος εσωτερικού ελέγχου
- Εκτίμηση των δυνατών και αδύνατων σημείων αυτών των ελέγχων
- Σχεδιασμός και οργάνωση σεναρίων που να αναφέρονται στην περίπτωση πιθανής απώλειας από απάτη. Κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού ο ελεγκτής θα πρέπει να βασιστεί σε ήδη γνώριμες αδυναμίες του εσωτερικού ελέγχου
- Εντοπισμός αμφισβητήσιμων και ακραίων συναλλαγών
- Διάκριση των παραποιημένων λογιστικών εγγράφων από τα ανθρώπινα λάθη
- Κατανόηση της ροής των παραστατικών που τεκμηριώνουν τις συναλλαγές
- Συγκέντρωση και διατήρηση κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων τα οποία επιβεβαιώνουν περιπτώσεις απώλειας περιουσιακών στοιχείων και απατηλών συναλλαγών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

4.1 ΟΡΙΣΜΟΣ

Τα τελευταία χρόνια τα περισσότερα οικονομικά σκάνδαλα που έχουν έρθει στο φως τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη, όπως η Enron, η Worldcom και άλλες περιπτώσεις που θα αναλύσουμε σε επόμενα κεφάλαια, αναφέρονται σε περιπτώσεις λογιστικής απάτης μέσω της παραποίησης των οικονομικών τους καταστάσεων. Το θέμα αυτής της απάτης είναι τεράστιο διότι εκτός από τα στελέχη της εταιρίας που παραποιεί εμπλέκονται εταιρίες ορκωτών λογιστών καθώς και χρηματοπιστωτικοί οίκοι.

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αναφέρεται στον σκόπιμο χειρισμό στοιχείων τους, όπως υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να επιτευχθεί το επιθυμητό ύψος τους. Οι χειρισμοί αυτοί έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων. Στις ΗΠΑ ο αντίστοιχος όρος αναφέρεται στην απάτη που διενεργείται μέσω της σκόπιμης αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων. Ως μέσα για την πραγματοποίηση των παραποιήσεων χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι που περιλαμβάνονται στον όρο δημιουργική ή επινοητική λογιστική. Αντίστοιχοι όροι που εστιάζουν κυρίως στη μεταβολή των αποτελεσμάτων χρήσης, είναι η «εξομάλυνσή» τους μέσω εσφαλμένων λογιστικών καταχωρήσεων, η «ωραιοποίησή» τους και η «διαχείρισή» τους. Σύμφωνα με το αναμορφωμένο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240 που αναφέρεται στις παραποιήσεις και στα λάθη στις οικονομικές καταστάσεις, ο όρος παραποίηση αναφέρεται σε εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους που έχουν ως αποτέλεσμα την ψεύτικη παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων.

4.2 ΤΟ ΜΟΝΤΕΛΟ CRIME

Η εμπειριστατωμένη εξέταση των υποθέσεων λογιστικής απάτης ανέδειξε ένα βασικό μοντέλο ανάλυσης του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, το μοντέλο CRIME. Το μοντέλο αυτό εξετάζει

πέντε βασικούς παράγοντες που εξηγούν και αιτιολογούν την εμφάνιση της οικονομικής απάτης και έχει πάρει το όνομά του από τα ακρωνύμια των παραγόντων αυτών. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο ο σωστός συνδυασμός των παραγόντων αποτελεί προϋπόθεση για τη διάπραξη οικονομικής απάτης. Οι παράγοντες αυτοί είναι: οι μάγειρες (Cook), οι συνταγές (Recipes), τα κίνητρα (Incentives), η παρακολούθηση (Monitor) και το τελικό αποτέλεσμα (End results).

4.2.1 COOKS – ΜΑΓΕΙΡΕΣ

Ο παράγοντας αυτός αναφέρεται στα πρόσωπα που εμπλέκονται σε περιπτώσεις παραποίησης χρηματοοικονομικών καταστάσεων και εφαρμογής πρακτικών δημιουργικής λογιστικής. Ετήσιες εκθέσεις όπως η GAO (2002) και η COSO (1999) αποκαλύπτουν ότι στην πλειονότητα των περιπτώσεων ο γενικός διευθυντής και ο οικονομικός διευθυντής σχετίστηκαν με την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, άλλα άτομα που ασχολούνται με την παραποίηση είναι ο διευθύνων σύμβουλος, τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, κάποιοι από τους ανώτερους αντιπροέδρους, οι εσωτερικοί και οι εξωτερικοί ελεγκτές. Προκύπτει λοιπόν ότι οι παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις συχνά είναι αποτέλεσμα των ενεργειών ή των παραλείψεων, σκόπιμων ή ακούσιων, των κορυφαίων ομάδων διαχείρισης των εταιριών.

4.2.2. RECIPES - ΣΥΝΤΑΓΕΣ

Ο παράγοντας αυτός αναφέρεται στους τρόπους που μπορεί να εκδηλωθεί η λογιστική απάτη. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται πρακτικές υπερεκτίμησης των εσόδων και των περιουσιακών στοιχείων και υποτίμησης των υποχρεώσεων και των εξόδων, οι οποίες οδηγούν αρχικά σε ανακρίβειες στις ενδιάμεσες οικονομικές καταστάσεις και στη συνέχεια σε παραποίηση στις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων.

Μία από τις πιο κοινές μεθόδους παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων είναι η διαχείριση των κερδών, δηλαδή η στρέβλωση των κερδών προκειμένου να επιτευχθούν συγκεκριμένοι στόχοι όπως η

διατήρηση σταθερής ανάπτυξης και η ικανοποίηση της αγοράς. Άλλες πρακτικές λογιστικής απάτης αποτελούν οι παραποιήσεις σε γεγονότα και συναλλαγές και η σκόπιμη χρονική μετάθεση της αναγνώρισης και της καταγραφής λογιστικών γεγονότων και συναλλαγών, όπως για παράδειγμα η εσκεμμένη διόγκωση των πωλήσεων, τα εικονικά τιμολόγια, οι μεταχρονολογημένες τιμολογήσεις και άλλα. Επίσης απάτη μπορεί να θεωρηθούν και οι πολύ επιθετικές λογιστικές πρακτικές, όπως η εκ προθέσεως πρόωρη αναγνώριση και καταχώρηση συναλλαγών.

Τα πορίσματα των ετήσιων εκθέσεων αποκαλύπτουν πως η πλειοψηφία στις περιπτώσεις παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων αφορά την παραποίηση ή την αλλοίωση των πληροφοριών σχετικά με τα περιουσιακά στοιχεία των επιχειρήσεων ενώ ένα μικρό ποσοστό την υπεξαίρεσή τους. Κάποιοι τρόποι διαχείρισης των εσόδων είναι οι εξής:

- **Πρακτική «Bill and Hold»** η οποία είναι μία μέθοδος διεξαγωγής πωλήσεων κατά την οποία χρεώνεται ο πελάτης αλλά δεν του παραδίδονται τα προϊόντα.
- **Αλλαγές σε συμβόλαια:** αναφέρονται στις αλλαγές που γίνονται στους όρους των συμβάσεων ή σε κάποιους πρόσθετους όρους οι οποίοι περιέχονται σε ξεχωριστό έγγραφο από τις αρχικές συμβάσεις.
- **Πωλήσεις υπό διακανονισμό** στις οποίες ο αγοραστής παίρνει στην κατοχή του ένα στοιχείο αλλά ο τίτλος και το δικαίωμα της ανάκτησης παραμένει στον πωλητή μέχρι ο αγοραστής να εξοφλήσει την απαίτηση. Συνήθως γίνεται σε δόσεις όπου ο χρονικός ορίζοντας των οποίων ξεπερνά τη διαχειριστική περίοδο. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται πωλήσεις πάγιου εξοπλισμού χωρίς τη διαγραφή τους από τον ισολογισμό.
- **Λανθασμένη αναγνώριση των εσόδων** η οποία πραγματοποιείται είτε λόγω της πρόωρης αναγνώρισης είτε λόγω της αναγνώρισης πλασματικών και εικονικών εσόδων.
- **Μη εξουσιοδοτημένες αποστολές** είναι οι αποστολές οι οποίες διενεργούνται χωρίς τη συμφωνία με τους πελάτες. Στην πρακτική αυτή αποφασίζεται και διενεργείται η αποστολή προϊόντων για τα οποία η εταιρία δεν είχε καμία συνεννόηση με τον πελάτη για να τα αποδεχθεί και να τα πληρώσει

- **Διακοπή των πωλήσεων** στην αρχή ή στο τέλος κάποιων διαχειριστικών περιόδων ή μηνών προκειμένου να ελεγχθεί η πορεία των εσόδων

4.2.3 INCENTIVES – ΚΙΝΗΤΡΑ

Ο παράγοντας αυτός αναφέρεται στα πιο κοινά κίνητρα για τις επιχειρήσεις και τα στελέχη τα οποία τους υποκινούν να διαπράξουν οικονομική απάτη παραποιώντας τις οικονομικές καταστάσεις. Συνήθως στις περιπτώσεις των λογιστικών παραποιήσεων τα κίνητρα είναι οικονομικά, ωστόσο σημαντικό ρόλο έχουν και άλλα είδη κινήτρων όπως είναι οι ψυχωτικές και εγωκεντρικές συμπεριφορές και τα ιδεολογικά κίνητρα. Οι παράγοντες οι οποίοι αποτελούν κίνητρα για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι:

- **Λειτουργία της αγοράς κεφαλαίων.** Οι διευθυντές και η επιχείρηση δέχονται πιέσεις οι οποίες προέρχονται τόσο από τον ανταγωνισμό όσο και από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές. Στις περιπτώσεις αυτές οι επιχειρήσεις καταβάλλουν προσπάθειες να βελτιώσουν την εικόνα τους προς τα έξω έτσι ώστε να αποκομίσουν περισσότερα χρήματα από την εκάστοτε ακολουθούμενη επενδυτική στρατηγική αλλά και να διατηρήσουν σταθερή ή να αυξήσουν την τιμή της μετοχής. Αυτό το επιτυγχάνουν παρουσιάζοντας όσο το δυνατόν υψηλότερα τα αποτελέσματά τους και κατά συνέπεια ισχυρότερη την οικονομική τους θέση. Υπάρχουν όμως και επιχειρήσεις οι οποίες επιλέγουν να εμφανίσουν λιγότερα κέρδη, να υποβαθμίσουν την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητά τους, με σκοπό να αποθαρρύνουν την προσέλκυση ανταγωνιστών στον κλάδο τους και να διαστρεβλώσουν τις αναπτυξιακές προοπτικές του κλάδου. Ένα άλλο κίνητρο είναι η εξασφάλιση δανειακών κεφαλαίων, κυρίως από τραπεζικά ιδρύματα, με σκοπό την εμφάνιση ικανοποιητικών αποτελεσμάτων. Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων σε αυτήν την περίπτωση στοχεύει στη διατήρηση χαμηλού κόστους δανεισμού, σταθερού επιτοκίου και ήπιων δανειακών όρων.
- **Συμβατικές υποχρεώσεις.** Ένα μεγάλο κομμάτι των συμβατικών υποχρεώσεων της επιχείρησης είναι οι δανειακές υποχρεώσεις προς

τις τράπεζες και άλλους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς. Πολλές φορές για τη σύναψη των δανείων οι επιχειρήσεις δεσμεύονται με συγκεκριμένες ρήτρες που αφορούν στη λειτουργία τους, όπως για παράδειγμα η επίτευξη συγκεκριμένου ύψους πωλήσεων και χρηματοοικονομικών δεικτών κατά την περίοδο εξυπηρέτησης και αποπληρωμής των δανειακών συμβάσεων. Συνήθως εάν η επιχείρηση δεν μπορεί να ικανοποιήσει τους όρους των συμβάσεων αυξάνεται το επιτόκιο δανεισμού και κάποιες φορές επιβάλλεται η άμεση αποπληρωμή του δανείου. Για την αποφυγή τέτοιων δυσάρεστων καταστάσεων οι επιχειρήσεις παραποιούν τις οικονομικές τους καταστάσεις προκειμένου να παρουσιάσουν μία εικόνα σύμφωνη με τους όρους της σύμβασης.

- **Αμοιβές διεύθυνσης.** Πολλές είναι οι περιπτώσεις όπου οι αμοιβές των υψηλών διοικητικών στρωμάτων συνδέονται με την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης. Αυτό στοχεύει στη συσχέτιση των αμοιβών με την απόδοση και κατ'επέκταση η ευθυγράμμιση των στόχων της διοίκησης με αυτούς των μετόχων. Αυτή η πολιτική αμοιβών αποτελεί κίνητρο για παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων που επιτυγχάνεται με δύο τρόπους. Σε περιόδους χαμηλής κερδοφορίας τα κέρδη παρουσιάζονται αυξημένα προκειμένου οι αμοιβές των διευθυντών να είναι υψηλές. Αντίθετα, όταν η πολιτική των αμοιβών έχει ένα ανώτατο όριο, σε περιόδους όπου τα κέρδη είναι υψηλά εφαρμόζονται στρατηγικές ελάττωσης και «αποθήκευσής» τους για μελλοντική χρήση.
- **Μέλη διοίκησης.** Άλλο ένα κίνητρο για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι η διατήρηση της θέσης κάποιου διευθυντή ή η προαγωγή κάποιου υπαλλήλου σε ανώτερα κλιμάκια διοίκησης. Επίσης κίνητρο αποτελεί και η ικανοποίηση εγωιστικών αναγκών, όπως η αναγνώριση από τα άλλα μέλη της επιχείρησης και η δημιουργία ενός επιτυχημένου διευθυντικού και επαγγελματικού προφίλ.
- **Ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας.** Σε πολλές χώρες υπάρχουν ρυθμίσεις για τη λειτουργία των σημαντικότερων επιχειρησιακών κλάδων οι οποίες αποτελούν άλλο ένα κίνητρο για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Σε αυτή την κατηγορία κινήτρων εντάσσονται και τα κίνητρα της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής. Οι επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να αποφύγουν

την φορολογική επιβάρυνση ασκούν πρακτικές μείωσης των κερδών και κατ'επέκταση της φορολογικής βάσης. Μείωση των κερδών εφαρμόζεται επίσης και στις περιπτώσεις όπου οι επιχειρήσεις επιθυμούν να αποφύγουν τον κρατικό έλεγχο, κυρίως σε περιπτώσεις ελέγχου μονοπωλιακού ή ολιγοπωλιακού καθεστώτος. Επίσης κίνητρο έχουν και οι επιχειρήσεις οι οποίες αιτούνται κρατικών επιχορηγήσεων ή προσπαθούν να αιτιολογήσουν την απόδοση των επιχορηγήσεων που έχουν εισπράξει σε προηγούμενες διαχειριστικές περιόδους.

- **Επιχειρησιακές στρατηγικές.** Τελευταίο κίνητρο αποτελούν οι στόχοι που θέτει η διοίκηση της επιχείρησης και τα αντίστοιχα πλάνα δράσης και οι προϋπολογισμοί που τα συνοδεύουν. Προκειμένου να επιτευχθούν οι στρατηγικοί στόχοι συχνά υιοθετούνται πρακτικές οι οποίες διαχειρίζονται τα κέρδη και παραποιούν την εικόνα της επιχείρησης.

4.2.4 MONITORING – ΕΛΕΓΧΟΣ

Ο παράγοντας αυτός αναφέρεται στις διαδικασίες ελέγχου που γίνονται πριν τη δημοσιοποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Ο μηχανισμός ελέγχου αναλύεται σε δύο επιμέρους διαδικασίες την άμεση και την έμμεση. Η **άμεση** διαδικασία ελέγχου περιλαμβάνει τον έλεγχο από το διοικητικό συμβούλιο, την επιτροπή ελέγχου, τους εξωτερικούς ελεγκτές, τις εποπτικές αρχές και ελεγκτικούς κυβερνητικούς φορείς. Η **έμμεση** διαδικασία ελέγχου διενεργείται από ανεξάρτητους ως προς την οικονομική μονάδα φορείς όπως οι αναλυτές και οι εν δυνάμει επενδυτές και χρησιμοποιείται έμμεσα από τα ενδιαφερόμενα μέρη της οικονομικής μονάδας.

Μία μορφή υπεύθυνης εταιρικής διακυβέρνησης, αποτελούμενη από ένα διοικητικό συμβούλιο και μία ελεγκτική επιτροπή, δημιουργεί ένα περιβάλλον το οποίο απαιτεί υψηλής ποιότητας οικονομικές καταστάσεις και δεν αφήνει περιθώρια για παραποίηση. Αυτό αποτελεί τον πιο σημαντικό προληπτικό μηχανισμό ελέγχου ο οποίος αποτρέπει και εντοπίζει την απάτη στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ως στοιχείο του ελεγκτικού μηχανισμού, η επιτροπή ελέγχου παίζει σημαντικό ρόλο στην αξιολόγηση της αξιοπιστίας και της ποιότητας των οικονομικών καταστάσεων όπως

επίσης και στην αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.

Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει πάνω στο φαινόμενο της απάτης, οι αναλυτές έχουν εντοπίσει τρία σημεία τα οποία μειώνουν την αποτελεσματικότητα της εταιρικής διακυβέρνησης. Πρώτο στοιχείο είναι η σύγχυση των ρόλων, όταν για παράδειγμα ο πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου είναι και γενικός διευθυντής. Δεύτερο στοιχείο είναι η σύσταση των επιτροπών ελέγχου και η στελέχωσή τους με μέλη της διοίκησης και τέλος τρίτο στοιχείο αποτελούν οι αναποτελεσματικοί ελεγκτικοί μηχανισμοί. Έτσι, σημαντικός παράγοντας για τη βελτίωση της εταιρικής διακυβέρνησης και την ανεξαρτησία, την αντικειμενικότητα και την αποτελεσματικότητα της ελεγκτικής επιτροπής, είναι η εφαρμογή των διεθνών προτύπων λογιστικής και ελεγκτικής, καθορίζοντας πως μέλη της ελεγκτικής επιτροπής μπορούν να είναι ανεξάρτητα μέλη του διοικητικού συμβουλίου με επαρκή χρηματοοικονομική γνώση και εμπειρία.

Άλλος ένας σημαντικός προληπτικός μηχανισμός ελέγχου είναι η παρουσία ενός κατάλληλου και αποτελεσματικού εσωτερικού ελέγχου σε συνδυασμό με την ύπαρξη αποτελεσματικών λειτουργιών ελέγχου. Η διοίκηση είναι υπεύθυνη για το σχεδιασμό και τη διατήρηση επαρκών και αποτελεσματικών εσωτερικών ελέγχων, ενώ οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές είναι υποχρεωμένοι να εξασφαλίζουν ότι οι εσωτερικοί μηχανισμοί ελέγχου είναι επαρκείς και αποτελεσματικοί στην πρόληψη, την ανίχνευση και τη διόρθωση των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων και ότι δεν αφήνεται κανένα περιθώριο στη διοίκηση να επεμβαίνει στη λειτουργία των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών. Επιπλέον, ο εξωτερικός έλεγχος θεωρείται υπεύθυνος για την αποκάλυψη ουσιωδών ανακρίβειών στις οικονομικές καταστάσεις και τις λογιστικές απάτες.

4.2.5 END RESULTS – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ο παράγοντας αυτός αναφέρεται στις επιπτώσεις των οικονομικών σκανδάλων και των λογιστικών απατών. Για τις επιχειρήσεις οι επιπτώσεις αυτές μπορεί να είναι πολύ σοβαρές και μεταξύ άλλων περιλαμβάνουν την πτώχευση, την αλλαγή ιδιοκτησίας και την διαγραφή από το χρηματιστήριο με μείωση των αποθεμάτων και των κεφαλαίων. Οι επιπτώσεις όμως δεν

επηρεάζουν μόνο τις επιχειρήσεις αλλά και τα στελέχη που εμπλέκονται στις απάτες. Για τα στελέχη οι επιπτώσεις αυτές είναι προσωπικές και περιλαμβάνουν την μείωση των αποζημιώσεών τους, την αναγκαστική τους παραίτηση ή συνταξιοδότηση, την απαγόρευση από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς άσκησης των διευθυντικών τους καθηκόντων και πολλές φορές ποινές φυλάκισης και πρόστιμα. Συνεπώς λόγω του υψηλού κόστους που συνεπάγεται η συμμετοχή στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, τα κίνητρα για τη συμμετοχή αυτή πρέπει να είναι σπουδαία και ισχυρά.

4.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Μέσα στην τελευταία εικοσαετία, οι περιπτώσεις των οικονομικών απατών, η πτώση του χρηματιστηρίου, τα εταιρικά σκάνδαλα και η γενικότερη οικονομική ύφεση αναδεικνύουν τη σημασία της ποιότητας των οικονομικών εκθέσεων και των λειτουργιών ελέγχου και διεγείρουν ερωτηματικά σχετικά με την αποτελεσματικότητα της εταιρικής διακυβέρνησης, την ακεραιότητα των στελεχών, την επάρκεια του εσωτερικού ελέγχου και την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων. Έτσι έχει δημιουργηθεί ένα κλίμα πρόληψης της απάτης και αναζήτησης στρατηγικών εντοπισμού για την αποτροπή του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Ο σκοπός των στρατηγικών αυτών είναι να προωθήσουν την ποιότητα, την ακεραιότητα και την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων καθώς και την αποτελεσματικότητα των λειτουργιών ελέγχου. Αυτές οι στρατηγικές είναι:

- **Εκθέσεις ευπάθειας σε απάτη.** Πρόκειται για τις εκθέσεις που συντάσσουν οι ελεγκτικές επιτροπές στις οποίες αναφέρουν κατά πόσο οι οικονομικές μονάδες είναι ευπαθείς στην λογιστική απάτη. Οι εκθέσεις αυτές μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τα εσωτερικά μέλη της επιχείρησης καθώς και από τρίτους. Επίσης είναι σκόπιμο οι ελεγκτικοί μηχανισμοί να επικοινωνούν με το περιβάλλον της επιχείρησης και να είναι ανοιχτοί σε παράπονα ή καταγγελίες σχετικά με παράνομες ή αμφισβητούμενης φύσης λειτουργίες. Οι εκθέσεις αυτές πρέπει να αναθεωρούνται σε τακτική βάση έτσι ώστε

να παρέχουν επίκαιρη πληροφόρηση και να προσθέτουν αξία στην ελεγκτική και εποπτική διαδικασία.

- **Εκθέσεις καλών πρακτικών.** Πρόκειται για τις εκθέσεις στις οποίες η διοίκηση της επιχείρησης αποτυπώνει την ολοκληρωμένη αξιολόγηση των στρατηγικών, των στάσεων, του τρόπου λειτουργίας, των αποφάσεων, των δράσεων, των πεποιθήσεων και των ηθικών αξιών που σχετίζονται με τη διαδικασία χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Επίσης αποτυπώνονται οι σχέσεις μεταξύ των διευθυντών, των αναλυτών, των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών, του διοικητικού συμβουλίου και της ελεγκτικής επιτροπής. Ο καθορισμός των αρχών λειτουργίας και των στρατηγικών αποτελεί βάση για τη βελτίωση της ποιότητας, της διαφάνειας και της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων. Επίσης οι εκθέσεις αυτές αποτελούν κίνητρο για την πρόσληψη ηθικών και τίμιων συνεργατών οι οποίοι μπορούν στο κατάλληλο κλίμα εργασίας να παραμείνουν ηθικοί. Με την καθιέρωση ενός ηθικού περιβάλλοντος εργασίας, προωθώντας τις καλές πρακτικές και ταυτόχρονα επιδεικνύοντας μηδενική ανοχή σε ανήθικες και δόλιες συμπεριφορές μειώνεται η πιθανότητα εμφάνισης απάτης.
- **Αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση.** Η εταιρική διακυβέρνηση καθορίζει τον τρόπο που μία εταιρία διοικείται και λογοδοτεί για τις διαχειριστικές και οικονομικές επιδόσεις της. Οι συμμετέχοντες στην εταιρική διακυβέρνηση είναι το διοικητικό συμβούλιο, η ελεγκτική επιτροπή, η κορυφαία ομάδα διαχείρισης, οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές και τα διοικητικά όργανα. Επίσης καθορίζει την κατανομή των δικαιωμάτων και των ευθυνών των διαφόρων συμμετεχόντων στην οργάνωση και ταυτόχρονα προστατεύει τα συμφέροντα των επενδυτών, διασφαλίζει την ακεραιότητα, την ποιότητα, τη διαφάνεια και την αξιοπιστία των εκθέσεων, παρακολουθεί την επάρκεια και την αποτελεσματικότητα της εσωτερικής δομής ελέγχου και διασφαλίζει την ποιότητα των λειτουργιών ελέγχου.
- **Αποτελεσματική ελεγκτική επιτροπή.** Οι επιτροπές ελέγχου προστατεύουν τα συμφέροντα των επενδυτών και λογοδοτούν σε αυτούς. Για να ανταποκριθούν στις αυξημένες υποχρεώσεις τους τα μέλη της επιτροπής ελέγχου πρέπει να έχουν οικονομικές γνώσεις ώστε να μπορούν να εποπτεύουν τους εσωτερικούς ελεγκτές και τις

διαδικασίες κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων. Επίσης οι ελεγκτικές επιτροπές:

- Έχουν την ευθύνη για τον διορισμό, την αποζημίωση και την εποπτεία των εργασιών των εξωτερικών ελεγκτών
 - Αποτελούνται από ανεξάρτητα μέλη του διοικητικού συμβουλίου
 - Έχουν την εξουσία να υποχρεώνουν σε συμμόρφωση
 - Εγκρίνουν εκ των προτέρων οποιαδήποτε υπηρεσία ασκείται από εξωτερικούς συνεργάτες και ελεγκτές
 - Θεσπίζουν κατάλληλες διαδικασίες που επιτρέπουν την παροχή πληροφοριών και την κατάθεση ανησυχιών όσον αφορά τη διαχείριση λογιστικών και ελεγκτικών θεμάτων
 - Αποτελούνται από καταρτισμένα μέλη και διαθέτουν τουλάχιστον έναν οικονομικό εμπειρογνώμονα
 - Λαμβάνουν τακτικά εκθέσεις από τους ανεξάρτητους ελεγκτές σχετικά με λογιστικούς χειρισμούς
 - Λαμβάνουν εκθέσεις δικηγόρων σχετικά με την παραβίαση της νομοθεσίας ή με παραβιάσεις της εμπιστευτικότητας
- **Προγράμματα πρόληψης απάτης.** Τέτοια προγράμματα καταρτίζονται από ομάδες λογιστών, εσωτερικών ελεγκτών, ερευνητές, δικηγόρους και από το προσωπικό της επιχείρησης. Αντικείμενό τους είναι ο καθορισμός των πολιτικών πρόληψης της απάτης και των διαδικασιών που εφαρμόζονται σε όλους τους εργαζομένους, συμπεριλαμβανομένης της διαχείρισης. Αυτή η ομάδα θα πρέπει να υποβάλει τακτικά εκθέσεις στο διοικητικό συμβούλιο και στην αντιπροσωπευτική επιτροπή ελέγχου σχετικά με την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα του προγράμματος.
 - **Επικοινωνία ελεγκτικής επιτροπής και διοικητικού συμβουλίου.** Η ανοικτή και ειλικρινής επικοινωνία μεταξύ των εξωτερικών ελεγκτών, του διοικητικού συμβουλίου και του εκπροσώπου της επιτροπής ελέγχου μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα των οικονομικών εκθέσεων με επίκεντρο τους τομείς που μπορεί να υποδεικνύουν την ύπαρξη πιθανών παρατυπιών. Ωστόσο η σχέση αυτή δεν θα πρέπει να επηρεάσει αρνητικά την αντικειμενικότητα και την ανεξαρτησία του ελεγκτή. Η επικοινωνία γίνεται με εκθέσεις από τους εξωτερικούς ελεγκτές και την επιτροπή ελέγχου προς το διοικητικό συμβούλιο, οι οποίες περιγράφουν την πορεία της

επιχείρησης, τα ευρήματα των ελέγχων, της στρεβλώσεις και οποιαδήποτε πληροφορία σχετικά με τον αποτελεσματικό και νόμιμο τρόπο λειτουργίας της επιχείρησης. Επίσης αναφέρονται προτάσεις για βελτίωση της λειτουργίας αλλά και του ασκούμενου ελέγχου.

- **Αποτελεσματικοί εσωτερικοί έλεγχοι.** Για να είναι αποτελεσματικός ο εσωτερικός έλεγχος εκτός του ότι τα άτομα που στελεχώνουν τη λειτουργία αυτή έχουν της απαραίτητες γνώσεις και πλήρη κατανόηση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος θα πρέπει να είναι σε θέση να ασκούν και τις παρακάτω βασικές αρμοδιότητες όσο αναφορά τον εντοπισμό της απάτης:
 - Προσδιορισμός των κόκκινων σημαιών (red flags), δηλαδή των στοιχείων εκείνων που δείχνουν πως μπορεί να διαπραχθεί απάτη.
 - Εντοπισμός των ευκαιριών οι οποίες μπορούν αν ευνοήσουν την εμφάνιση απάτης όπως για παράδειγμα η αναποτελεσματικότητα του ελέγχου.
 - Αξιολόγηση των δυνατοτήτων και των ενεργειών για τη μείωση ή την ελαχιστοποίηση της πιθανότητας παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων
 - Ενημέρωση των κατάλληλων στελεχών και του διοικητικού συμβουλίου για την περαιτέρω διερεύνηση υποθέσεων τις οποίες θεωρούν ύποπτες.
- **Ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα ελεγκτή.** Λόγω του ότι η λειτουργία των εξωτερικών ελεγκτών και η οικονομική τους εξάρτηση από τις οικονομικές μονάδες συχνά δημιουργούν συγκρούσεις συμφερόντων, στην ελληνική οικονομία την ανεξαρτησία αυτή την ενισχύουν οι νόμοι του κράτους. Οι νόμιμοι ελεγκτές και τα ελεγκτικά γραφεία έχουν την υποχρέωση να διασφαλίζουν την ανεξαρτησία τους έναντι των ελεγχόμενων μονάδων και φέρουν το βάρος της απόδειξης ότι ενεργούν την εκτέλεση της εργασίας τους κατά τρόπο ανεξάρτητο. Επίσης κύριο κριτήριο για την ύπαρξη της ανεξαρτησίας τους είναι η μη συμμετοχή τους με οποιοδήποτε τρόπο στη λήψη αποφάσεων, που αναφέρονται στη δραστηριότητα της ελεγχόμενης μονάδας. Επιπλέον ο ελεγκτής έχει την υποχρέωση να αρνηθεί τη διενέργεια υποχρεωτικού ελέγχου όταν μεταξύ του ελεγκτή και της

ελεγχόμενης μονάδας υπάρχει οποιαδήποτε σχέση η οποία θα οδηγούσε έναν ενημερωμένο, αντικειμενικό και συνετό τρίτο να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι διακυβεύεται η ανεξαρτησία του ελεγκτή. Άλλος ένας λόγος που ο ελεγκτής μπορεί να αρνηθεί τη διενέργεια του υποχρεωτικού ελέγχου είναι όταν η ανεξαρτησία του απειλείται από καταστάσεις αυτοελέγχου, ιδίου συμφέροντος, ιδιότητας συνηγόρου, οικειότητας, εκφοβισμού και διατάραξης της εμπιστοσύνης κατά την εκτέλεση της εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΑΠΑΤΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ENRON

Πρόκειται για ένα οικονομικό σκάνδαλο που αναδείχθηκε το 2001 και αφορούσε την ενεργειακή εταιρία Enron και την ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen. Έπειτα από μία σειρά αποκαλύψεων που αφορούσαν αμφιλεγόμενες λογιστικές πρακτικές που έγιναν κατά τη δεκαετία του 1990, η Enron βρέθηκε στο χείλος της χρεωκοπίας τον Νοέμβριο του 2001. Μία απόπειρα διάσωσης από μία παρόμοια αλλά μικρότερη ενεργειακή εταιρία, την Dynegy, δεν κατέστη βιώσιμη. Καθώς το σκάνδαλο αποκαλυπτόταν οι μετοχές της Enron σημείωσαν κατακόρυφη πτώση από τα \$90 ανά μετοχή σε λιγότερο από 50 cents ανά μετοχή. Η πτώση της Enron σημειώθηκε μετά από την αποκάλυψη ότι πολλά από τα κέρδη και τα έσοδά της ήταν αποτέλεσμα συμφωνιών με εταιρίες περιορισμένης ευθύνης που ήλεγχε. Αποτέλεσμα αυτών ήταν πολλά από τα χρέη και οι απώλειες της εταιρίας να μην εμφανιστούν στις οικονομικές της καταστάσεις. Παράλληλα η πτώση της Enron προκάλεσε τη διάλυση της ελεγκτικής εταιρίας Arthur Andersen η οποία αποτελούσε μία από τις πέντε κορυφαίες ελεγκτικές εταιρίες.

5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ENRON

Στις αρχές του 1990, το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών πέρασε νομοθετική ρύθμιση που απελευθέρωνε την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Η ενεργειακή αγορά που δημιουργήθηκε ευνόησε την ανάπτυξη εταιριών όπως η Enron, ενώ η συνεπαγόμενη μεταβλητότητα των τιμών λόγω του ανταγωνισμού προκαλούσε την αντίδραση παραγωγών και τοπικών διοικήσεων,

Η Enron είχε δημιουργήσει εταιρίες offshore, δηλαδή μονάδες που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για φορολογικό σχεδιασμό και φοροαποφυγή, εκτοξεύοντας την κερδοφορία της επιχείρησης. Αυτές οι εταιρίες ήταν η Bob West Treasure, Jedi και Hawaii. Το γεγονός αυτό βοήθουσε στην πλήρη ελευθερία συναλλαγματικού σχεδιασμού και πλήρη ανωνυμία, που μπορούσε να διασκορπίσει τις απώλειες που η επιχείρηση δεν εμφάνιζε στον ισολογισμό της. Αυτές οι εταιρίες βοήθουσαν την Enron να φαίνεται πιο κερδοφόρα από ότι πραγματικά ήταν, ενώ δημιουργήθηκε ένας

τεχνητός κύκλος μεταφοράς απωλειών από τα στελέχη. Αυτή η πρακτική εκτόξευσε την τιμή των μετοχών της, κάτι που έδωσε τη δυνατότητα στα στελέχη να χρησιμοποιούν την εσωτερική πληροφόρηση προς όφελός τους. Οι άνθρωποι της Enron γνώριζαν τα πάντα για τους offshore λογαριασμούς της εταιρίας στους οποίους κρύβονταν οι απώλειές της, οι επενδυτές όμως δεν γνώριζαν τίποτα από όλα αυτά. Ο οικονομικός διευθυντής Andrew Fastow καθοδηγούσε την ομάδα που δημιούργησε τις offshore εταιρίες και αξιοποίησε τις συμφωνίες της επιχείρησης ώστε να εξασφαλίσει για τον ίδιο, την οικογένεια και τους φίλους του εκατοντάδες εκατομμύρια δολάρια εις βάρος της επιχείρησης.

Το 1999 η Enron ξεκίνησε τη λειτουργία της Enron Online, μία διαδικτυακή υπηρεσία συναλλαγών η οποία χρησιμοποιούνταν από όλες σχεδόν τις ενεργειακές επιχειρήσεις των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο πρόεδρος και γενικός διευθυντής παραγωγής Jeffrey Skilling έλεγε ότι η εταιρία δεν χρειαζόταν πραγματικά στοιχεία υπό την κατοχή της. Έτσι εφαρμόζοντας την διεισδυτική επενδυτική στρατηγική της επιχείρησης, έκανε την Enron το μεγαλύτερο χονδρέμπορο αερίου και ενέργειας με \$27 δις δολάρια ανά τρίμηνο. Όμως τα νούμερα της εταιρίας έπρεπε να εμφανίζονται στην ονομαστική τους αξία. Έτσι η Enron υιοθέτησε μία λογιστική της αγοραίας αξίας με την οποία προβλεπόμενα μελλοντικά κέρδη από οποιαδήποτε συμφωνία λογίζονταν επιτόπου στα λογιστικά της βιβλία. Συνεπώς η εταιρία σημείωνε κέρδη από οτιδήποτε θα μπορούσε με το χρόνο να ανατραπεί και να μεταβληθεί σε απώλεια, καθώς τα δημοσιονομικά της υπονομεύονταν από την ανάγκη χειραγώγησης της χρηματιστηριακής της αξία στη Wall Street, κατά την περίοδο της τεχνολογικής έκρηξης του χρηματιστηρίου. Όταν όμως η επιτυχία μίας εταιρίας μετράται με καθορισμένες πρακτικές κατάρτισης των οικονομικών καταστάσεων που προκύπτουν από μία συστημική προσέγγιση, οι πραγματικοί ισολογισμοί δεν είναι και ιδιαίτερα επιθυμητοί. Πράγματι οι πρακτικές της Enron αποτελούσαν συχνά κερδοσκοπικά παιχνίδια για την διατήρηση της ισχυρής της θέσης και τη συνεχόμενη αύξηση της μετοχής της. Οι αυξανόμενοι αριθμοί συνοδεύονταν από χορηγούμενα επενδυτικά κεφάλαια τα οποία συντηρούσε παρά τα χρέη της.

Στα τέλη του 1990 η Enron έκανε συναλλαγές \$80-90 ανά μετοχή. Στα μέσα του Ιουλίου του 2001 ανακοίνωσε κέρδη ύψους \$50,1 δις, σχεδόν τα τριπλάσια από τις αρχές του Ιανουαρίου, καταρρίπτοντας έτσι τις εκτιμήσεις των αναλυτών κατά 3 cents ανά μετοχή. Παρόλα αυτά το περιθώριο κέρδους

είχε διατηρηθεί σε ένα συντηρητικό μέσο περίπου 2,1% και η τιμή της μετοχής της είχε πέσει περισσότερο από 30% σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο. Η Enron είχε αντιμετωπίσει αρκετά σοβαρά λειτουργικά προβλήματα όπως προβλήματα τροφοδοσίας κατά τον χειρισμό μίας μονάδας συναλλαγών ευρείας ζώνης, την κατασκευή του Dubhol Power, μίας μονάδας εγκαταστάσεων στην Ινδία, αλλά και σοβαρή κριτική για το ρόλο που θεωρήθηκε ότι έπαιξε στην ενεργειακή κρίση της Καλιφόρνια το 2000-2001.

5.2 ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΠΤΩΣΗΣ

Στις 14 Αυγούστου του 2001, ο Jeffrey Skilling, ανακοίνωσε ότι θα αποχωρούσε από τη θέση του σε έξι μήνες αλλά δεν ανακοίνωσε τους λόγους παραίτησής του. Διάφοροι παρατηρητές πρόσεξαν ότι κατά τους μήνες που έμεναν μέχρι την αποχώρησή του ο Skilling είχε πουλήσει τουλάχιστον 450.000 μετοχές της Enron σε αξία περίπου \$33 εκατομμύρια, παρότι την ημέρα που έφυγε είχε ακόμα στην κατοχή του ένα εκατομμύριο μετοχές. Παρ'όλα αυτά ο Kenneth Ley, πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου, διαβεβαίωνε τους αναλυτές πως μετά την αποχώρηση του Skilling δεν υπήρχαν λογιστικά, συναλλακτικά, αποθεματικά και γενικότερα άλλα ζητήματα σε εκκρεμότητα. Διαβεβαίωσε επίσης τους παρατηρητές της αγοράς πως δεν θα υπήρχαν αλλαγές στην απόδοση της εταιρίας ή στην πορεία της λόγω της αποχώρησης του Skilling και ανακοίνωσε ότι θα αναλάμβανε αυτός τη θέση του γενικού διευθυντή. Την επόμενη όμως ημέρα από την αποχώρησή του ο Skilling παραδέχτηκε πως ένα βασικός λόγος της παραίτησής του ήταν η αξία της εταιρίας που κατρακυλούσε στην αγορά.

Στα τέλη του Αυγούστου κι ενώ η αξία της Enron στο χρηματιστήριο συνέχιζε να πέφτει, ο Kenneth Ley όρισε τον Greg Whalley, ο οποίος ήταν πρόεδρος και γενικός προϊστάμενος λειτουργίας των υπηρεσιών χονδρικής και τον Mark Frevert που ήταν προϊστάμενος του Whalley στις χονδρικές πωλήσεις, ως μέλη του διοικητικού συμβουλίου. Παρατηρητές υποστήριξαν ότι οι επενδυτές της Enron βρίσκονταν σε δύσκολη θέση εξαιτίας της αδυναμίας να κατανοήσουν τις διοικητικές πρακτικές της εταιρίας και της δυσκολίας της να εκφράσει τα μεγέθη της επακριβώς σε μία οικονομική κατάσταση. Και όπως είχε πει κάποτε ο Richard Grubman, αναλυτής της

Wall Street, σε μία διάσκεψη που είχε με τον Skilling, η Enron είναι η μοναδική εταιρία η οποία δεν δημοσίευε τον ισολογισμό της μαζί με την κατάσταση αποτελεσμάτων. Για αυτό οι αναλυτές αδυνατούν να ξεκαθαρίσουν σε ποια τρίμηνα η εταιρία είναι κερδοφόρα και πότε χάνει χρήματα. Ο Lay ισχυρίστηκε ότι η διοίκηση μίας επιχείρησης όπως η Enron είναι ένα σύνθετο ζήτημα και πως η πολυπλοκότητα οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό σε θέματα φορολογικού σχεδιασμού και στρατηγικές αντιστάθμισης κινδύνου. Διαβεβαίωσε επίσης τους αναλυτές πως «ποτέ δεν θα εισχωρούσαν σε όλες τις πληροφορίες που αναζητούσαν απλά και μόνο από την περιέργειά τους».

Η απρόσμενη αποχώρηση του Skilling και η αδιαφάνεια των λογιστικών βιβλίων καθιστούσαν δύσκολη την αξιολόγηση της εταιρίας στη Wall Street. Η εταιρία παραδέχτηκε τη χρήση διαεταιρικών συναλλαγών με τις θυγατρικές της, γεγονός που έκανε πολλούς να αρχίσουν να σκέφτονται πως ήταν πολύ εύκολη η μεταφορά απωλειών που σε αντίθετη περίπτωση θα εμφανίζονταν στον ισολογισμό της. Μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 τα ΜΜΕ έστρεψαν το ενδιαφέρον τους μακριά από την Enron, κάτι το οποίο η εταιρία επωφελήθηκε. Σε λιγότερο από ένα μήνα η εταιρία ανακοίνωσε την πρόθεσή της να μοιράσει τα στοιχεία που παρείχαν μικρότερα περιθώρια κέρδους προς όφελος των κεντρικών της επιχειρήσεων αερίου και πώλησης ενέργειας. Αυτό περιλάμβανε την πώληση της Portland General Electric σε μία άλλη κοινωφελή εταιρία, την Northwest Natural Gas, στην τιμή των \$1,9 δις σε μετρητά και μετοχές καθώς και την πώληση μεριδίου 65% στο σχέδιο του Dabhol στην Ινδία.

5.3 ΠΩΣ ΞΕΤΥΛΙΧΤΗΚΕ Η ΥΠΟΘΕΣΗ

Στις 17 Οκτωβρίου του 2001 η εταιρία ανακοίνωσε ότι τα αποτελέσματα του τρίτου τριμήνου της ήταν αρνητικά λόγω απρόσμενης χρέωσης περισσότερων από \$1 δις. Η διοίκηση ισχυρίστηκε ότι οι απώλειες οφείλονταν κυρίως σε επενδυτικές ζημιές, μαζί με χρεώσεις ύψους περίπου \$180 εκατομμυρίων, σε λεφτά που ξοδεύτηκαν για την ανοικοδόμηση της προβληματικής μονάδας διευρυμένων συναλλαγών. Επίσης η εταιρία διαβεβαίωσε πως από μόνη της η διευρυμένη μονάδα άξιζε \$34 δις, ένας ισχυρισμός που αντιμετωπίστηκε με αμφιβολία. Στις 22 Οκτωβρίου του

2001, η τιμή της εταιρίας έπεσε στα \$20,65 με απώλεια \$5,40 σε μία μέρα, ακολουθώντας την ανακοίνωση της SEC (Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς) πως διερευνά πολλές ύποπτες συμφωνίες της Enron, τονίζοντας πως πρόκειται για μερικές από τις πιο θολές συναλλαγές εντός του ομίλου. Και εκεί που η εταιρία προσπαθούσε να αιτιολογήσει χρεώσεις δισεκατομμυρίων και να καθησυχάσει τους επενδυτές, οι αποκαλύψεις αναφέρονταν σε συμφωνίες μετοχών άνευ κόστους και σε στρατηγικές που εξυπηρετούσαν την αντιστάθμιση κινδύνου σε συγκεκριμένες εμπορικές επενδύσεις. Αυτές οι αποκαλύψεις έδειχναν την δυσκολία των αναλυτών να κατανοήσουν το πως η Enron διοικούνταν.

Ανησυχίες σχετικά με την ρευστότητα της εταιρίας οδήγησαν τον Ley στην διαβεβαίωση των επενδυτών ότι τα χρηματικά αποθέματα της εταιρίας ήταν επαρκή και πως δεν προβλέπονταν άλλες έκτακτες χρεώσεις. Διάφοροι αναλυτές ισχυριζόντουσαν ότι η εταιρία έκρυβε κάτι και ότι οι λογιστές και οι ελεγκτές δεν θα μπορούσαν ποτέ να επιτρέψουν μία τέτοια αταξία στις οικονομικές καταστάσεις της εταιρίας. Η εταιρία από την άλλη διαβεβαίωνε πως είχε εξεταστεί λεπτομερώς από τον εξωτερικό της ελεγκτή, την εταιρία Arthur Andersen. Στις 25 Οκτωβρίου του 2001 η τιμή της μετοχής της εταιρίας είχε πέσει πλέον στα \$15,41 έχοντας χάσει τη μισή τους αξία σε λιγότερο από μία βδομάδα. Στις 27 Οκτωβρίου η εταιρία ξεκίνησε την επαναγορά όλων των εμπορικών χρεογράφων με αξία περίπου \$3,3 δις στην προσπάθειά της να κρατήσει τους επενδυτές μακριά από τις ανησυχίες τους σχετικά με το απόθεμα ρευστού της εταιρίας. Η Enron χρηματοδότησε την επαναγορά εξαντλώντας όλα τα περιθώρια πίστωσης που διέθετε σε πολλές τράπεζες. Οι αναλυτές είχαν αρχίσει να ανησυχούν σχετικά με μία πιθανή καταστρατήγηση των γενικά παραδεκτών λογιστικών αρχών και ισχυριζόντουσαν πως μία ολοκληρωμένη ανάλυση ήταν αδύνατη λόγω του ότι η εταιρία δεν παρείχε τις αναγκαίες πληροφορίες. Αρκετοί πλέον φοβόντουσαν ότι η Enron ήταν η νέα Long-Term Management Capital, τις οποίας τα κεφάλαια κατέρρευσαν το 1998 απειλώντας να δημιουργήσουν μία αποτυχία στις διεθνείς χρηματιστηριακές αγορές. Η τεράστια παρουσία της Enron ανησυχούσε πολλούς σχετικά με τις επιπτώσεις μίας πιθανής κατάρρευσής της.

Ο βασικός κίνδυνος επιβίωσης της Enron στα τέλη του Οκτωβρίου ήτα η πιστοληπτική της βαθμολόγηση. Δύο από τις μεγαλύτερες Rating Agencies η Moody's και η Fitch είχαν καλέσει την εταιρία για επανεκτίμηση και πιθανή υποτίμηση. Μία τέτοια μείωση της βαθμολογίας της θα ανάγκαζε την

Enron να πουλήσει εκατομμύρια μετοχές για την κάλυψη των δανείων της, κάτι το οποίο θα έριχνε την αξία των μετοχών της ακόμα περισσότερο. Επίσης όλες οι επιχειρήσεις άρχισαν να επανεξετάζουν τις υπογεγραμμένες συμφωνίες με την Enron, ιδιαίτερα αυτές που αφορούσαν μακροπρόθεσμα σχέδια. Οι αναλυτές και οι παρατηρητές συνέχιζαν τις επιθέσεις τους σχετικά με την αδυναμία της εταιρίας να γίνει αντικείμενο ασφαλούς ανάλυσης με τόσο μπερδεμένες οικονομικές καταστάσεις. Στις 29 Οκτωβρίου, και ενώ όλοι περίμεναν ότι η Enron πολύ σύντομα θα ξεμείνει από μετρητά, κυκλοφόρησε η πληροφορία ότι η εταιρία επιδιώκει μία οικονομική ενίσχυση ύψους \$1 – 2 δις. Όμως η Moody's έριξε την πιστοληπτική της ικανότητα δύο επίπεδα κάτω από τη λεγόμενη junk-status (θέση για τα σκουπίδια) και προειδοποίησε ότι ήταν πιθανό να προβεί και σε μείωση της βαθμολογίας των χρεογράφων της, κάτι το οποίο θα εμπόδιζε την αναζήτηση νέας χρηματοδότησης εφόσον η Enron θα ήταν πλέον αφερέγγυα.

5.4 ΕΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ

Το Νοέμβριο γνωστοποιήθηκε πως η Enron αναζητούσε νέες επενδύσεις ή μία επί τόπου εξαγορά. Έγιναν πολλές προτάσεις σε διακεκριμένες εταιρίες που όμως όλες απορρίφθηκαν. Και ενώ η εταιρία είχε αρχίσει να χάνει τις ελπίδες τις η Dynegy, μία εταιρία εκμετάλλευσης ενέργειας με έδρα το Χιούστον στο Τέξας, συμφώνησε για αγορά της Enron για περίπου \$8 δις. Επιπλέον η Dynegy, θα συμφωνούσε να αναλάβει ένα χρέος ύψους \$13 δις καθώς επίσης και οποιοδήποτε άλλο χρέος προέκυπτε μέχρι εκείνη τη στιγμή. Η Enron αποκάλυψε πως οι έκτακτες χρεώσεις που είχαν γνωστοποιηθεί τον προηγούμενο μήνα του \$1 δις στην πραγματικότητα ανέρχονταν σε \$200 δις, με το υπόλοιπο ποσό να αποτελεί απλά διορθώσεις αδρανών λογιστών. Λίγες μέρες αργότερα έγινε γνωστή άλλη μία μεγάλη διόρθωση στα κέρδη της, με μία μείωση περίπου \$591 εκατομμυρίων στα δηλωθέντα έσοδα των ετών 1997 – 2000. Οι διορθώσεις αυτές, που προέρχονταν κυρίως από δύο συνεργασίες ειδικού σκοπού με τις θυγατρικές της, είχαν ως αποτέλεσμα την εκμηδένιση των κερδών της χρήσης 1997. Πάρα αυτήν την αποκάλυψη η Dynegy δεν έχασε το ενδιαφέρον της για την αγορά της Enron και οι δύο εταιρίες περίμεναν να λάβουν μία επίσημη

αξιολόγηση της προτεινόμενης πώλησης για να κλείσει η συμφωνία. Όμως ζητήματα πιστωτικής φύσεως γινόντουσαν όλο και πιο κρίσιμα.

Όταν γνωστοποιήθηκε η εξαγορά, η Moody's προσάρμοσε τη βαθμολογία της Enron ένα βήμα πριν από τη junk-status και επιβεβαίωσε πως αν δεν γινόταν η εξαγορά η βαθμολογία της θα έπεφτε κάτω από την επενδυτική κλίμακα. Πολλοί έμποροι είχαν αρχίσει να περιορίζουν τις συναλλαγές τους με την εταιρία ή τις είχαν διακόψει τελείως μετά την αποκάλυψη ότι ο Ley και άλλα ανώτατα στελέχη, κατά τους μήνες της κρίσης είχαν πουλήσει μετοχές εκατοντάδων εκατομμυρίων δολαρίων. Τα πράγματα έγιναν ακόμη χειρότερα όταν γνωστοποιήθηκε ότι ο Ley περίμενε να πάρει αποζημίωση για την απώλεια της διοίκησης ύψους \$60 εκατομμυρίων, τη στιγμή που πολλοί από τους υπαλλήλους της εταιρίας έβλεπαν τους συνταξιοδοτικούς τους λογαριασμούς να καταρρέουν.

Στα μέσα του Νοεμβρίου η Enron ανακοίνωσε ότι σχεδίαζε να εκποιήσει τα στοιχεία που υπολειπούνταν, αξίας περίπου \$8 εκατομμυρίων και αποκάλυψε ότι αντιμετώπιζε υποχρεώσεις αποπληρωμής ύψους \$9 δις μέχρι το τέλος του 2002. Επιπλέον, και ενώ η τιμή της μετοχής της είχε πέσει στα \$7, ανακοίνωσε ότι τα χρήματα που είχε δανειστεί για σκοπούς που συμπεριελάμβαναν την αγορά των χρεογράφων της είχαν εξατμιστεί σε 50 ημέρες. Ο SEC ανακοίνωσε ότι είχε στοιχειοθετήσει παράπονα για αστική απάτη εις βάρος του εξωτερικού ελεγκτή της Enron, Arthur Andersen. Η Dynegy πλέον απαιτούσε για εξαγορά της Enron στα \$4 δις έναντι της αρχικής συμφωνίας στα \$8 δις.

Στις 28 Νοεμβρίου η Dynegy αποδεδμεύεται από την συγχώνευση και η πιστοληπτική ικανότητα της Enron έπεσε στα junk-status, αφήνοντας τη με πολύ λίγα μετρητά για τη λειτουργία της, «πνιγμένη» στα χρέη και με την αξία της μετοχής της στα \$0,61. Η Enron υπολογίζεται να έχει περίπου \$23 δις σε υποχρεώσεις που συνίστανται σε ανεξόφλητα χρέη και εγγυημένα δάνεια. Οι τράπεζες έχουν σημαντικά ποσά να απολέσουν με την κατάρρευσή της. Επιπλέον πολλά από τα στοιχεία της είχαν ενεχυριαστεί ως εγγύηση για τα δάνεια, δυσχεραίνοντας έτσι τη θέση των εκτεθειμένων πιστωτών και των κατόχων των μετοχών της για το εάν θα έπαιρναν τελικά τίποτα πίσω κατά τη διαδικασία της πτώχευσης. Η Enron κήρυξε πτώχευση στις 30 Νοεμβρίου του 2001 αποτελώντας τη μεγαλύτερη πτώχευση στην ιστορία των ΗΠΑ και στερώντας τη δουλειά από 4.000 υπαλλήλους.

5.5 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΤΩΣΗΣ

Μία από τις συνέπειες της πτώσης της εταιρίας Enron είναι η καταστροφή που υπέστη στη φήμη της η ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen η οποία ήταν μία από τις πέντε μεγαλύτερες ελεγκτικές εταιρίες στις ΗΠΑ. Ανεξάρτητα από την δικαστική έκβαση ως προς τον ρόλο που έπαιξε η εταιρία στις δημιουργικές πρακτικές της Enron προσπαθούσε να αντιμετωπίσει και τις αγωγές από αυτούς που θίχτηκαν από την ελλιπή πληροφόρηση των στοιχείων της Enron.

Η πτώση της Enron έπαιξε σημαντικό ρόλο και στη δημιουργία της νομοθετικής πράξης Sarbanes-Oxly Act (SOX) η οποία είναι μία από τις σημαντικότερες ρυθμίσεις στους ομοσπονδιακούς νόμους χρεογράφων. Αυτός ο νόμος προβλέπει αυστηρότερες κυρώσεις για απάτη και μεταξύ άλλων απαιτεί οι δημόσιες επιχειρήσεις να αποφεύγουν να δίνουν δάνεια στη διοίκηση, να αποκαλύπτουν πιο λεπτομερείς πληροφορίες στο κοινό, να διατηρούν μεγαλύτερη ανεξαρτησία από τους εξωτερικούς ελεγκτές τους αλλά και να κοινοποιούν και να υφίστανται έλεγχο στις εσωτερικές ελεγκτικές διαδικασίες των οικονομικών τους. Το γεγονός της πτώσης της Enron είχε αξιοσημείωτες επιπτώσεις στις ΗΠΑ, το Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ευρώπη. Τα αμερικανικά ΜΜΕ έκαναν αναφορές σε προσανατολισμό των δικαστικών ερευνών προς πιθανές πολιτικές διαστάσεις του σκανδάλου αλλά και προς τα συγγενικά πρόσωπα των στελεχών της εταιρίας.

Η δίκη της Arthur Andersen βοήθησε στην αποκάλυψη προβλημάτων και στην WorldCom. Η πτώχευση αυτής της εταιρίας τηλεπικοινωνιών γρήγορα προκάλεσε ένα κύμα πολλών οικονομικών προβλημάτων, παρασύροντας και πολλές άλλες εταιρίες. Επιπλέον τα ιστορικά δεδομένα των προβλημάτων της Enron, προσδιορίζονται χρονικά στα τέλη της δεκαετίας του '90, μία περίοδο κατά την οποία αναδείχθηκαν πολλά χρηματιστηριακά προβλήματα, εταιρίες offshore και περιπτώσεις εσωτερικής πληροφόρησης σε πολλά μέρη του κόσμου. Επίσης η κατάρρευσή της το 2001 ακολούθησε την ενεργειακή κρίση της Καλιφόρνια του 2001, αλλά προέκυψαν και πολλά άλλα προβλήματα όπως μικρές πετρελαϊκές κρίσεις και σύγχρονα προβλήματα της ευρύτερης αμερικανικής αγοράς που κλιμακώθηκαν με τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2007.

5.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε από το ιστορικό της πτώσης της εταιρίας Enron, υπήρχαν πολλά λογιστικά θέματα τα οποία δεν αντιμετωπίστηκαν σωστά ούτε από τους εσωτερικούς ελεγκτές της ούτε και από τους εξωτερικούς. Ο πρώτος λάθος χειρισμός ήταν αυτός που αφορά τη χρηματοδοτική μίσθωση. Σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, η χρηματοδοτική μίσθωση προβλέπει τη χρήση ενός παγίου από το μισθωτή, ο οποίος διακρατά όλα τα οφέλη και τους κινδύνους που προκύπτουν από αυτή τη σύμβαση. Παρ'όλα αυτά δεν έχει την κυριότητα του παγίου, όπως ορίζει ο νόμος, και δεν οφείλει να το εμφανίζει στις λογιστικές του καταστάσεις. Εφόσον όμως κάποιος χρησιμοποιεί το πάγιο και λογίζει αποσβέσεις, θα πρέπει οι συμμετοχοί να έχουν σωστή πληροφόρηση για αυτό. Εδώ εντοπίζεται το λάθος την Enron, η οποία δεν ενημέρωνε κατάλληλα τους ενδιαφερομένους για τα πάγια που χρησιμοποιούσε και από που πήγαζαν οι αποσβέσεις, χειραγωγώντας έτσι τα κέρδη της.

Άλλο ένα λάθος της Enron είναι αυτό που αφορά τις συμμετοχές. Η εταιρία είχε επενδύσει σε πολλές θυγατρικές εταιρίες, από τις οποίες εμφάνιζε κέρδη από εξορύξεις και αξιοποίηση ενεργειακών πόρων, κοιτασμάτων πετρελαίου, κ.ά. Παρά το γεγονός ότι σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα έπρεπε να εμφανίζει την εύλογη αξία των συμμετοχών σε ποσοστό 10% και να την προσαυξάνει με τα κέρδη, η εταιρία ακολουθούσε δημιουργικούς χειρισμούς οι οποίοι δεν επισημάνθηκαν ούτε από τον εσωτερικό αλλά ούτε και από τον εξωτερικό έλεγχο. Επιπλέον δεν γινόταν κανένας απολύτως έλεγχος στις θυγατρικές της ώστε να επιβεβαιωθούν τα νούμερα που εμφάνιζε η εταιρία και εφόσον στα λογιστικά της βιβλία εμφάνιζε κέρδη, προέβαινε σε διανομή των κερδών διακυβεύοντας έτσι τη θέση των πιστωτών της. Τέλος άλλο ένα λάθος της είναι ότι οι χειρισμοί της έπληξαν και τους εργαζομένους της καθώς οι εισφορές τους για ασφαλιστική και συνταξιοδοτική κάλυψη πήγαιναν στο μετοχικό κεφάλαιο της εταιρίας το οποίο κατάρρευσε στο χρηματιστήριο.

Όλα αυτά θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί αν η εταιρία ήταν σύμφωνη με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και αν οι εσωτερικοί και οι εξωτερικοί ελεγκτές έκανα την δουλειά τους σωστά όντας ανεξάρτητοι από την οικονομική μονάδα και διατηρώντας το ήθος και το κύρος που πρέπει να έχει ένας ελεγκτής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΛΛΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ENRON

6.1 PARMALAT

Το 1961 ο 22άχρονος Calisto Tanzi άνοιξε ένα μικρό εργοστάσιο παστερίωσης στην Πάρμα της Ιταλίας. Δύο δεκαετίες αργότερα η εταιρία είχε εξελιχθεί σε μία πολυεθνική εταιρία η οποία είχε επεκταθεί στο γάλα, σε γαλακτοκομικά προϊόντα, ποτά, αρτοποιία και άλλες σειρές προϊόντων της δεκαετίας του 1980. Από το 1974 η εταιρία απέκτησε διεθνή υπόσταση, δημιουργώντας θυγατρικές πρώτα στη Βραζιλία και κατόπιν στον Ισημερινό και στη Βενεζουέλα. Παράλληλα έφτιαξε εταιρίες σε χώρες που προσέφεραν φορολογικές διευκολύνσεις (όπως Αυστρία, Ολλανδία, Λουξεμβούργο κλπ) και αργότερα έστησε εγκαταστάσεις σε κάθε λογής «φορολογικό παράδεισο» (όπως Παρθένες Νήσοι, Νησιά Κέυμαν κλπ). Το 1990 η Parmalat μπήκε στο χρηματιστήριο του Μιλάνου, ήταν η έβδομη σε μέγεθος ιταλική βιομηχανία και κατείχε την πρώτη θέση παγκοσμίως στην αγορά γάλακτος μακράς διάρκειας. Είχε απλωθεί σε περισσότερες από 30 χώρες και το 2002 ο τζίρος της ξεπέρασε τα 7.5 δις ευρώ. Αυτή η απίστευτη επιτυχία χάρισε στον Tanzi την θέση του προέδρου του συνδέσμου ιταλικών βιομηχανιών και τον τίτλο του πιο επιτυχημένου βιομήχανου, ενώ έκανε την μετοχή της εταιρίας ένα από τα πιο σίγουρα χαρτιά στο χρηματιστήριο του Μιλάνου.

Η πτώση της εταιρίας ξεκίνησε όταν στις 11 Νοεμβρίου του 2003 οι ελεγκτές της εταιρίας άρχισαν να ψάχνουν μία περίεργη επένδυση 500 εκατομμυρίων ευρώ στην επενδυτική εταιρία Eriscurum η οποία είχε την έδρα της στα Νησιά Κέυμαν. Όταν αυτό γνωστοποιήθηκε η Standard and Poors υποβάθμισε αμέσως τη μετοχή της εταιρίας. Η επιτροπή κεφαλαιαγοράς κάλεσε τη διοίκηση της εταιρίας να διευκρινίσει τον τρόπο με τον οποίο σχεδίαζε να αποπληρώσει τα χρέη της που έληγαν στο τέλος της χρονιάς. Η διοίκηση της εταιρίας ανακοίνωσε ότι διαθέτει 4 δις ευρώ σε μετρητά τα οποία είναι κατατεθειμένα στο υποκατάστημα της Bank of America των Νησιών Κέυμαν. Για να αποδείξει τον ισχυρισμό της εμφάνισε έγγραφο της τράπεζας το οποίο πιστοποιούσε την ύπαρξη του συγκεκριμένου ποσού. Όμως λίγες μέρες αργότερα με δημόσια ανακοίνωση η Bank of America κατήγγειλε ότι το έγγραφο που είχε παρουσιάσει η

Parmalat για τα 4 δις ευρώ ήταν πλαστό. Σύντομα αποκαλύπτεται ότι τα χρέη της Parmalat ξεπερνούν τα 14 δις ευρώ. Αυτά τα χρέη συγκαλύπτονταν επί χρόνια όπως ακριβώς είχε κάνει και η Enron. Δηλαδή με ένα περίπλοκο δίκτυο υπεράκτιων εταιριών που η μία μπλεκόταν με την άλλη και φορτώνονταν χρέη και ζημιές προκειμένου η μητρική εταιρία να εμφανίζει διογκωμένο θετικό αποτέλεσμα ώστε να αυξάνει την χρηματιστηριακή της αξία.

Όμως το σκάνδαλο της Parmalat ίσως δεν ήταν αποκλειστικά δικό της. Όπως συνέβη και με την εταιρία Enron οι αρχές ερευνούν και τους ορκωτούς λογιστές οι οποίοι ήλεγχαν και υπέγραφαν τους ισολογισμούς της Parmalat. Μέχρι το 1999 η Grand Thornton είχε την ευθύνη ελέγχου των οικονομικών στοιχείων και βιβλίων της ιταλικής εταιρίας. Τα τελευταία χρόνια, και λόγω της απαίτησης που προβάλλεται από την ιταλική νομοθεσία για την εναλλαγή ορκωτών λογιστών στις επιχειρήσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα, η Grand Thornton είχε αντικατασταθεί από την Deloitte & Touche μία από τις τέσσερις μεγαλύτερες εταιρίες του κλάδου διεθνώς. Όμως η εναλλαγή των ορκωτών λογιστών φαίνεται ότι παρακάμφθηκε στην περίπτωση της Parmalat και αυτό γιατί η Grand Thornton συνέχισε να ελέγχει τη θυγατρική της Parmalat Bonlat, τουλάχιστον μέχρι την ώρα που αποδείχθηκε ότι το έγγραφο για τα 4 δις ευρώ ήταν πλαστό και ουσιαστικά το κεφάλαιο της εταιρίας ήταν ανύπαρκτο. Η Grand Thornton η οποία στην ουσία αποτελεί ένα διεθνές δίκτυο εταιριών ορκωτών λογιστών «απέβαλε» από της τάξεις της, την εταιρία του δικτύου της στην Ιταλία της οποίας ορισμένα στελέχη έχουν κληθεί από τις αρχές για κατάθεση. Επίσης οι αρχές έχουν καλέσει και στελέχη της Deloitte ζητώντας εξηγήσεις για το δικό τους ρόλο στην υπόθεση.

Δεν ήταν όμως μόνο οι ευθύνες που φέρουν οι ορκωτοί λογιστές που βοήθησαν στην πτώση της. Άλλο ένα σφάλμα της εταιρίας ήταν ότι στο διοικητικό συμβούλιο της υπήρχε μεγάλος αριθμός μελών της οικογενείας Tanzi η οποία έλεγε το 51% της εταιρίας καθώς και ότι ο ιδρυτής της τελούσε πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της εταιρίας. Το πραγματικά αξιοπερίεργο είναι ότι το τεράστιο αυτό οικονομικό έγκλημα διαπράχθηκε με πολύ απλό τρόπο καθώς κανένας, συμπεριλαμβανομένων και των ορκωτών λογιστών, δεν αναρωτήθηκε το γιατί η εταιρία η οποία εμφανίζει τόσα πολλά διαθέσιμα και μετρητά έχει την ανάγκη να δανείζεται.

6.2 WORLDCOM

Η Long Distance Discount Services Inc (LDDS) ξεκίνησε το 1983 στο Hattiesburg του Mississippi. Το 1985 η LDDS επέλεξε τον Bernard Ebbers να είναι διευθύνων σύμβουλός της. Η εταιρία εισήχθη στο χρηματιστήριο το 1989 μέσω συγχώνευσης με την Advantage Companies Inc. Η επωνυμία της εταιρίας άλλαξε σε LDDS WorldCom το 1995 και λίγο αργότερα σε WorldCom.

Στις 5 Οκτωβρίου 1999 η Sprint Corporation και η MCI WorldCom ανακοίνωσαν την \$129 δις συμφωνία συγχώνευσης μεταξύ των δύο εταιριών. Αν η συμφωνία ολοκληρωνόταν, θα ήταν η μεγαλύτερη εταιρική συγχώνευση στην ιστορία, και θα έβαζε την WorldCom μπροστά από την AT & T ως τη μεγαλύτερη εταιρία επικοινωνιών στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ωστόσο η συμφωνία δεν έγινε εξαιτίας της πίεσης από το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ και της ΕΕ σχετικά με τις ανησυχίες τους για τη δημιουργία μονοπωλίου.

Ξεκινώντας το 1999 και συνεχίζοντας μέχρι το Μάιο του 2002 η εταιρία χρησιμοποίησε δόλιες λογιστικές μεθόδους για την απόκρυψη της μείωσης των κερδών φτιάχνοντας μία ψευδή εικόνα οικονομικής ανάπτυξης και κερδοφορίας για να στηρίξει την τιμή των μετοχών της. Σύμφωνα με τον Jonesington (2007) η απάτη επιτεύχθηκε με δύο βασικούς τρόπους:

- Πρώτον, το λογιστήριο της εταιρίας έκανε εγγραφές με μικρότερα ποσά από τα πραγματικά στο λογαριασμό «κόστος γραμμής» (έξοδα διασύνδεσης με άλλες εταιρίες τηλεπικοινωνιών) με κεφαλαιοποίηση αυτών των δαπανών στον ισολογισμό και όχι με εξοδοποίηση όπως θα έπρεπε.
- Δεύτερον η εταιρία φούσκωνε τα έσοδα με ψεύτικες λογιστικές εγγραφές από το λογαριασμό «εταιρικοί γενικοί λογαριασμοί εσόδων».

Τον Ιούνιο του 2002 οι δικηγόροι της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς κατέθεσαν κατηγορίες αστικής απάτης εις βάρος της WorldCom για αυτό που αργότερα θα εκτιμούταν σε αξία πάνω από \$9 δις λογιστικών σφαλμάτων. Αν και η αγωγή δεν είχε υποβληθεί μέχρι τον Ιούνιο του 2002, είναι προφανές ότι πολλοί στο δημόσιο είχαν επίγνωση των παράνομων πρακτικών της εταιρίας πάνω από ένα χρόνο νωρίτερα. Μία προηγούμενη αγωγή που κατατέθηκε τον Ιούνιο του 2001 από πολλούς μετόχους της εταιρίας, απορρίφθηκε. Αυτή η αγωγή περιλάμβανε μαρτυρίες από ορισμένους πρώην υπαλλήλους της WorldCom, εξηγώντας τα ίδια

προβλήματα που θα μπορούσαν αν επιφέρουν πτώση της εταιρίας. Στις 15 Μάρτη του 2005 ο Bernard Ebbers κρίθηκε ένοχος για όλες τις κατηγορίες και καταδικάστηκε σε 25 χρόνια φυλακή για απάτη, συννομωσία και υποβολή πλαστών εγγράφων.

6.3 XEROX

Η Xerox ιδρύθηκε το 1906 με την ονομασία The Haloid Photographic Company και κατασκεύαζε αρχικά φωτογραφικό χαρτί και εξοπλισμό. Το 1958 η εταιρία άλλαξε το όνομά της σε Haloid Xerox και έπειτα το 1961 σε Xerox. Η εταιρία έγινε ευρέως γνωστή το 1959 με την εισαγωγή του Xerox 914, του πρώτου απλού φωτοτυπικού χαρτιού που χρησιμοποιούσε τη διαδικασία Electro-photography. Το Xerox 914 ήταν τόσο δημοφιλές που μέχρι το τέλος του 1961 τα έσοδα της εταιρίας έφτασαν σχεδόν τα 60 εκατομμύρια και μέχρι το 1965 ξεπέρασαν τα 500 εκατομμύρια δολάρια.

Τον Απρίλιο του 2002 η Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς κατήγγειλε την Xerox ότι τα έτη 1997 – 2000 εξαπάτησε το κοινό χρησιμοποιώντας διάφορους ελιγμούς λογιστικής. Συγκεκριμένα κατέγραφε μισθώσεις φωτοτυπικών μηχανημάτων ως πώληση. Επίμαχο θέμα ήταν η καταστρατήγηση της αρχής των εσόδων. Η Επιτροπή κατηγόρησε τη Xerox ότι χρησιμοποιούσε τις λογιστικές αρχές με σκοπό να αυξήσει την τιμή της μετοχής της, εξαπατώντας έτσι την διοίκηση του χρηματιστηρίου καθώς και τους ενδιαφερόμενους επενδυτές.

Τον Ιανουάριο του 2003 η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς κατήγγειλε τους ελεγκτές της Xerox ότι επέτρεψαν την παραποίηση των οικονομικών της καταστάσεων έτσι ώστε να καλυφθεί ένα έλλειμμα 3 δισεκατομμυρίων δολαρίων από τα έσοδα και 1,4 εκατομμυρίων δολαρίων σε κέρδη προ φόρου. Τον Απρίλιο του 2005 η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς επέβαλε πρόστιμο στην ελεγκτική KPMG ύψους 22,48 εκατομμυρίων δολαρίων και η Xerox αναγκάστηκε να καταβάλλει αστική ποινή ύψους 10 εκατομμυρίων δολαρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΣΧΕΔΙΟ ΠΟΝΖΙ

Ο όρος «σχέδιο Πόνζι» (Ponzi Scheme) αναφέρεται σε οποιαδήποτε χρηματική απάτη στηρίζεται σε «πυραμίδα» επενδυτών. Η πυραμίδα επενδυτών αποτελεί ένα παράνομο επενδυτικό σχήμα που περιλαμβάνει την πληρωμή απόδοσης σε επενδυτές από τα χρήματα που πληρώνονται από μεταγενέστερους επενδυτές, αντί από τα καθαρά κέρδη που συγκεντρώνονται από πραγματικές πωλήσεις. Συγκεκριμένα εικονικές επιχειρήσεις λειτουργούν ως βιτρίνα του εκάστοτε απατεώνα που διαχειρίζεται την απάτη χρησιμοποιώντας τα κεφάλαια νέων επενδυτών για να καλύψει τα κενά που αφήνει πίσω της η υπεξαίρεση χρημάτων από τους παλαιότερους επενδυτές. Ο στόχος αυτής της εικονικής επιχείρησης είναι να πείσει κάποιους ανθρώπους να επενδύσουν σε κάτι με την υπόσχεση εγγυημένης απόδοσης. Σε αυτές τις περιπτώσεις το κίνητρο επένδυσης αφορά υψηλά επιτόκια και κατ'επέκταση η αποπληρωμή των επενδυτών δημιουργεί δικλείδες επενδυτικής ασφαλείας για υποψήφιους επενδυτές. Η ανατροφοδότηση της πυραμίδας-συστήματος απαιτεί όλο και περισσότερους επενδυτές που αποδεικνύει μελλοντικά τη βραχυβιότητα της διαδικασίας αυτής και του όλου σχεδίου, που μπορεί να συνεχίζεται για όσο καιρό εισρέουν νέα κεφάλαια. Το είδος αυτής της απάτης πήρε το όνομα αυτού του οποίου ήταν ο πρώτος που τη χρησιμοποίησε, του Ιταλού Τσάρλς Πόνζι.

7.1 ΤΣΑΡΛΣ ΠΟΝΖΙ

Ο Πόνζι γεννήθηκε στο Λούγκο της Ιταλίας στις 3 Μαρτίου του 1882, κατέφθασε στις ΗΠΑ το 1903 με \$2,5 στις τσέπες του για να καταστεί το 1920 ένας από τους πλουσιότερους επενδυτές εκείνης της εποχής, υιοθετώντας έναν προκλητικά πολυτελή τρόπο ζωής. Τον Ιούλιο του 1920 τα εισοδήματά του έφταναν τα \$250.000 την ημέρα. Το Νοέμβριο του ίδιου έτους δήλωσε ένοχος για απάτη, με 85 κατηγορίες να εκκρεμούν εις βάρος του. Πέρασε 5 χρόνια σε ομοσπονδιακή φυλακή και 9 χρόνια σε πολιτειακή φυλακή των ΗΠΑ, ενώ είχε περάσει από σωφρονιστικά ιδρύματα και πριν ξεσπάσει το ομώνυμο σκάνδαλο για μικροαπάτες. Ο Πόνζι έκανε πολλές δουλειές και απάτες που του στέρησαν την ελευθερία του και τον μύησαν σε νέες τακτικές και ραδιουργίες. Το 1919 σύστησε μία εικονική εταιρία που

ονομαζόταν The Security Exchange Company. Έπεισε αρκετούς να επενδύσουν ότι ποσό ήθελαν σε αυτόν, με τη δέσμευση ότι θα είχαν κέρδος 50% επί του ποσού που είχαν επενδύσει κάθε 90 μέρες. Πλήρωνε τους πρώτους με τα λεφτά που έβαζαν όσοι εισέρχονταν σε αυτή την πυραμίδα, με αποτέλεσμα να πεισθούν όλοι ότι είναι μία κερδοφόρα επένδυση. Το σχήμα κατέρρευσε τον Αύγουστο του 1920 και μέχρι τότε ο Πόνζι έπαιρνε περίπου \$200.000 την ημέρα από επενδυτές που έμπαιναν σε αυτή την πυραμίδα.

7.2 ΛΟΓΙΚΗ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΕΝΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ ΠΟΝΖΙ

Η βασική ιδέα του σχεδίου Πόνζι ήταν ότι μπορούσε να πάρει χρήματα από ένα άτομο και να του πει ότι θα του δώσει έναν υψηλό τόκο για τα χρήματά του. Όταν ένα δεύτερο άτομο έδινε χρήματα στον Πόνζι, αυτός έπαιρνε ένα μέρος των χρημάτων και τα έδινε στο πρώτο άτομο, επομένως και εκπλήρωνε την υποχρέωση να του δώσει έναν υψηλό τόκο. Αν δεν υπήρχε τέταρτο άτομο ο Πόνζι δεν θα μπορούσε να εκπληρώσει την υποχρέωση που θα είχε απέναντι στο τρίτο άτομο που του έδωσε τα χρήματά του. Όταν τα χρέη λοιπόν οφείλονται και τα χρήματα για να πληρωθούν οι υποχρεώσεις είναι ελλιπή, είτε λόγω κακής τύχης είτε εκούσιας κλοπής, οι οφειλότες συχνά κάνουν τις πληρωμές τους με δανεισμό ή κλέβουν από άλλους επενδυτές που έχουν. Έτσι η εξόφληση του παλιού χρέους γίνεται μέσω της δημιουργίας νέου γεγονότος που μακροπρόθεσμα δημιουργεί αλυσίδα χρεών – επενδυτών που εγκυμονεί τον κίνδυνο της διακοπής της αλυσίδας λόγω έλλειψης νέων κρίκων, δηλαδή στην προκειμένη περίπτωση λόγω περιορισμού στον αριθμό των επενδύσεων και στην εισροή νέων κεφαλαίων. Τα βασικά συστατικά ενός σχεδίου Πόνζι είναι:

- Η επενδυτική ιδέα
- Ένα σταθερό και ελκυστικό κέρδος
- Αρχική εκπλήρωση των υποχρεώσεων του

Τα αίτια κατάρρευσης μίας τέτοιας πυραμίδας ποικίλλουν. Τα πιο σημαντικά είναι:

- Ο φορέας υλοποίησης κάποια στιγμή θα εξαφανιστεί μαζί με το υπόλοιπο κεφάλαιο
- Το καθεστώς θα αρχίσει να καταρρέει υπό το βάρος του αφού οι επενδύσεις θα επιβραδύνονται σημαντικά και ο προαγωγός θα αρχίσει να έχει προβλήματα πληρωμών των υποχρεώσεών του. Οι εν λόγω κρίσης ρευστότητας προκαλούν πανικό, καθώς περισσότεροι άνθρωποι ζητάνε τα χρήματά τους και γίνονται μαζικές αναλήψεις από τραπεζικούς λογαριασμούς σε περίοδο οικονομικής κρίσης.
- Εξωτερικές δυνάμεις της αγοράς, όπως η απότομη πτώση της οικονομίας, ενδέχεται να προκαλέσει πολλούς επενδυτές να αποσύρουν μέρος ή το σύνολο των κεφαλαίων τους.

7.3 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΑΠΑΤΩΝ ΒΑΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΠΟΝΖΙ

7.3.1 CARITAS

Μεταξύ 1990 – 1994 η Ρουμανία έζησε των πυρετό των Ponzi Schemes με περίπου 600 διαφορετικά schemes, το μεγαλύτερο των οποίων ήταν η Caritas. Η εταιρία Caritas, ιδρύθηκε τον Απρίλιο του 1992 από τον Ioan Stoica αρχικά ως εταιρία περιορισμένης ευθύνης με μόλις 100.000 λεί. Στην εταιρία αυτή ήταν αναμειγμένο το 20% του πληθυσμού και υποσχόταν 800% κέρδη σε 100 ημέρες.

Αρχικά μόνο οι κάτοικοι του Κλουζ μπορούσαν να κάνουν καταθέσεις καθώς αναφερόταν σε συγκεκριμένο εύρος, αλλά σύντομα αυτοί οι κάτοικοι έγιναν «οικονομικοί αντιπρόσωποι» για φίλους και συγγενείς από άλλες περιοχές και έτσι ο περιορισμός αυτός καταργήθηκε. Οποιοσδήποτε Ρουμάνος πολίτης μπορούσε να κάνει καταθέσεις στην Caritas με τόσο ελκυστικούς όρους. Μία έκθεση που αποδίδεται στις μυστικές υπηρεσίες, υποστηρίζει ότι 1,2 εκατομμύρια άνθρωποι είχαν επενδύσει στην Caritas τους πέντε πρώτους μήνες του 1993, αρκετά πριν το scheme φτάσει στο απόγειό του.

Ένα άρθρο της New York Time, τον Νοέμβριο του 1993, ανέφερε εκτιμήσεις οικονομολόγων οι οποίες υπολόγιζαν ότι το σχέδιο αυτό είχε μαζέψει συνολικά \$1 – 5 δις. Καθώς ο πληθωρισμός της Ρουμανίας το 1993

ήταν 300%, υπήρχε μία πτώση πραγματικού εισοδήματος κατά 40% σε σχέση με το 1989. Τα επιτόκια ήταν αρνητικά, η χρηματοδότηση καθώς και ο δανεισμός περιορισμένα, οπότε δημιουργήθηκε ένα κύμα επενδυτών από την Ουγγαρία, τη Γερμανία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία που έρχονταν στην Ρουμανία για να καταθέσουν τα λεφτά τους μέσω φίλων. Η κατάρρευσή της ήταν αναπόφευκτη όταν το 1994 ο Ioan Stoica ανακοίνωσε επίσημα το τέλος της Caritas.

7.3.2 MMM CORPORATION

Η MMM corporation ήταν μία ρωσική επιχείρηση που σχημάτισε μία από τις μεγαλύτερες πυραμίδες τύπου Πόνζι στον κόσμο τη δεκαετία του 1990. Τουλάχιστον 3 εκατομμύρια άνθρωποι έπεσαν θύματα της απάτης και όπως υπολογίζεται χάθηκαν τουλάχιστον \$1.5 δις. Εμπνευστής της ήταν ο Sergei Mavrodí, που την ίδρυσε το 1989 μαζί με τον αδερφό του Vyacheslav Mavrodí και την Olga Melnikova, εξού και το όνομά της που φαίνεται να προέρχεται από τα αρχικά των επιθέτων των τριών διευθυντών της.

Έπειτα από μία αποτυχημένη επιχειρηματική προσπάθεια που δραστηριοποιούνταν στην εισαγωγή υπολογιστών και εξοπλισμών γραφείου κατάφερε να στήσει με επιτυχία ένα Ponzi Scheme στα μέσα του 1993. Η MMM αναπτύχθηκε γρήγορα μέσω της πολιτικής των διαφημίσεων και των αγγελιών που ακολούθησε, χρησιμοποιώντας επώνυμα πρόσωπα για την προώθηση των επενδύσεών της. Επίσης το 1994 στο παγκόσμιο κύπελλο ποδοσφαίρου χρηματοδότησε τη ρωσική ομάδα ποδοσφαίρου δεσμεύοντας έτσι μεγάλο μέρος της διαφημιστικής εκστρατείας. Τα μερίσματα που προσέφερε ήταν 1000% και η φήμη που είχε δημιουργηθεί από τα μέσα στο ευρύ κοινό καθιστούσαν την επένδυση ασφαλή. Τον Ιούλιο του 1994 μία νέα μορφή MMM μετοχής βγήκε στην αγορά με το όνομα Mavrodki όπου έμοιαζε με χαρτονόμισμα του επιτραπέζιου Monopoly, είχε εκτυπωμένο από τη μία πλευρά το πρόσωπο του προέδρου της, κυκλοφορούσε σε διάφορα χρώματα ανάλογα με την αξία της και είχε ένα ειδικό μελάνι που έλαμπε στο υπεριώδες φως για να ξεχωρίζει από τα πλαστά.

Στις 22 Ιουλίου του 1994 η αστυνομία έκλεισε τα γραφεία της MMM για φοροδιαφυγή. Διάφορες οργανώσεις των εξαπατημένων επενδυτών κατέβαλλαν προσπάθειες να ανακτήσουν τις χαμένες επενδύσεις τους, αλλά ο Sergei Mavrodí κατεύθυνε την αγανάκτηση τους προς την κυβέρνηση. Τον

Αύγουστο του 1994 ο Mavrodí συνελήφθη για φοροδιαφυγή. Εντούτοις εκλέχθηκε σύντομα στη ρωσική Δουμά με την υποστήριξη των εξαπατημένων επενδυτών. Υποστήριξε ότι η κυβέρνηση και όχι η MMM ήταν αρμόδια για τους ανθρώπους που χάνουν τα λεφτά τους και υποσχέθηκε να αρχίσει ένα πρόγραμμα επιστροφής. Το ποσό που καταβλήθηκε τελικά στους επενδυτές ήταν μηδαμινό σε σχέση με την οφειλή τους. Τελικά η MMM κήρυξε πτώχευση στις 22 Σεπτεμβρίου του 1997.

7.4 MADOFF

7.4.1 ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΟΥ ΣΚΑΝΔΑΛΟΥ

Ο εβραϊκής καταγωγής Bernard Lawrence Madoff γεννήθηκε το 1938 στο Queens της Νέας Υόρκης και αποφοίτησε το 1960 από τη νομική σχολή. Τότε ήταν που αποφάσισε να ιδρύσει την εταιρία Bernard L Madoff Investment Securities ξεκινώντας με κεφάλαιο 5000 δολαρίων και άρχισε σταδιακά να χτίζει τη φήμη του ως κορυφαίος σύμβουλος, καθώς επιστρατεύει τόσο τις γνώσεις και το επιχειρηματικό του δαιμόνιο, όσο και τα νέα εργαλεία που του προσφέρει η τεχνολογία. Ως ειδικός διαπραγματευτής τιμών η Bernard L Madoff Investment Securities θα είναι μία από τις πέντε εταιρίες που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη και εξέλιξη του Nasdaq.

Μέσα από μία πορεία σαράντα χρόνων στην οικονομία της Νέας Υόρκης, ο Madoff είχε εδραιωθεί στην αντίληψη του κόσμου. Μεγάλες εταιρίες από όλο τον κόσμο αλλά και ιδιώτες με σημαντική περιουσία εμπιστεύονταν στην εταιρία του τεράστια χρηματικά ποσά για χρηματιστηριακές επενδύσεις που θα τους απέφεραν αποδόσεις, τη σταθερότητα των οποίων εγγυόταν το βάρος του ονόματος της Bernard L Madoff Investment Securities. Μετά τη δεκαετία του '90, αναλυτές και δημοσιογράφοι, εξέφραζαν υποψίες σχετικά με τις δραστηριότητες της εταιρίας δεδομένου ότι οι αποδόσεις των επενδύσεων που απέφερε στους πελάτες της χαρακτηρίζονταν από μία σταθερότητα που δεν ακολουθούσε τις φυσιολογικές πτώσεις και ανόδους της χρηματιστηριακής αγοράς.

Η εταιρία του υποσχόταν σίγουρες αποδόσεις του 10%, τις οποίες κατέβαλε για μεγάλο χρονικό διάστημα και έτσι έγινε ο «μάγος» των πολύ

υψηλών αποδόσεων για πολλά επενδυτικά και κερδοσκοπικά funds, τόσο στις ΗΠΑ όσο και διεθνώς, αλλά και πολλών ιδιωτών μεγαλοεπενδυτών. Επίσης πολλά ιδρύματα του ευρύτερου χρηματοοικονομικού τομέα, επεδίωκαν την κατάθεση των κεφαλαίων τους στην εταιρία του Madoff. Κατάφερε λοιπόν να δημιουργήσει ένα μύθο εμπιστοσύνης και σιγουριάς για την επενδυτική του πολιτική και μία προσέγγιση των επενδυτικών προϊόντων της εταιρίας του που πολλές φορές έφτανε στην υπέρογκη προμήθεια του 20% για την τοποθέτηση στα σίγουρα και υπεραποδοτικά επενδυτικά προϊόντα της εταιρίας που οι αποδόσεις τους βασίζονταν στη συνεχή ροή νέων επενδυτικών κεφαλαίων που πλήρωναν τις μεγάλες αποδόσεις στους παλαιότερους.

Το βασικό του όπλο, που προσέλκυε συνεχώς νέους πελάτες, ήταν οι πολύ μεγάλες αποδόσεις των χαρτοφυλακίων του και των επενδυμένων κεφαλαίων σε αυτά. Το πρώτο μεγάλο του όπλο ήταν η μυστικότητα, δηλαδή η αδιαφάνεια και το απόρρητο για τους επενδυτές, στο πως δουλεύει το επενδυτικό σχήμα και η επενδυτική πολιτική του Madoff. Το δεύτερο μυστικό του ήταν η ευπιστία των επενδυτών και των συμβούλων και διαχειριστών τους, που δεν γνώριζαν και ούτε υποψιάζονταν την ύπαρξη της κερδοσκοπικής πυραμίδας. Και τρίτο του μυστικό ήταν το πλαίσιο του ανύπαρκτου θεσμικού, εποπτικού και διαχειριστικού ελέγχου, που αφορούσε τη μη τήρηση βασικών κανόνων επενδυτικής, σχετικά με τις αποδόσεις και τον κίνδυνο.

Το καίριο ερώτημα που τίθεται είναι πως οι ελεγκτικοί μηχανισμοί δεν εντόπισαν την απάτη. Πράγματι ο ρόλος τους διαπιστώθηκε πως δεν ήταν επαρκής. Καθώς η Bernard L Madoff Investment Securities ήταν από τους κολοσσούς της Wall Street, με σταθερή πορεία και αξιόπιστη φήμη, οι ελεγκτικοί μηχανισμοί δεν ενεργούσαν με τον τρόπο που άρμοζε και σε περίπτωση εντοπισμού οποιασδήποτε απάτης προτιμούσαν να απομακρυνθούν. Ωστόσο ο Madoff είχε προνοήσει και για την αποφυγή του εντοπισμού της απάτης. Μεταποιούσε τις μετοχές των χαρτοφυλακίων του σε έντοκα γραμμάτια και άλλαζε σε ετήσια βάση ελεγκτική εταιρία για την αποφυγή δημιουργίας υποψιών. Σε περίπτωση εντοπισμού απάτης από μία ελεγκτική εταιρία λυόταν η συνεργασία τους και λόγω του απορρήτου υπέρ του πελάτη οι ελεγκτές σιωπούσαν.

Επίσης θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ο Madoff είχε στο πλευρό του και το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Οι τράπεζες συνεργάζονταν μαζί του χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους το ρίσκο των επενδυτών τους. Επιδίωκαν άλλωστε

μεγάλα κέρδη και λάμβαναν μεγάλα ρίσκα, δανείζοντας με αυτή τη λογική αλλά και τοποθετώντας μεγάλα χρηματικά ποσά σε προϊόντα με κερδοσκοπική μόχλευση. Οι εταιρίες hedge funds με τη σειρά τους επιδίωκαν ένα κέρδος αυξανόμενο σταδιακά, εμπιστεύθηκαν τον Madoff και επαναπαύτηκαν σε αυτό.

Ο Χάρης Μαρκόπουλος, trader της Wall Street, ήταν ο μόνος άνθρωπος που μπόρεσε μαζί με τους συνεργάτες του όχι μόνο να υποψιαστεί αλλά και να εξετάσει την περίπτωση απάτης του Madoff. Σε πίεση που δέχτηκε λόγω ανταγωνισμού από τον πωλητή μετοχών Φρανκ Κεϊσι να μιμηθεί τη σταθερή κερδοφορία του Madoff, ανακάλυψε και την απάτη. Διαπίστωσε πως αν οι αγοραπωλησίες των μετοχών του Madoff με την Split Strike Conversion πραγματοποιούνταν στο μέγεθος που παρουσιάζονταν θα έπρεπε να ασκούν ουσιαστική επιρροή στην αγορά, κάτι που όμως δεν συνέβαινε. Ακόμα ο τρόπος αλλά και το χρονικό σημείο αγοράς και πώλησης των μετοχών ήταν πάντοτε το κατάλληλο. Θα μπορούσε εύκολα να υποψιαστεί κανείς ή να θέλει να εξετάσει την περίπτωση του Madoff μόνο και μόνο από τον τεράστιο όγκο κερδών και τις συνεχείς, χωρίς λάθη, κινήσεις του στην αγορά. Ο Χάρης Μαρκόπουλος προέβη σε πέντε καταγγελίες στην Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς των ΗΠΑ από το 1999 αναφέροντας υποψίες για κίνηση από πλευράς Madoff πυραμίδας Πόνζι. Κατήγγειλε επίσης και όλους τους μηχανισμούς ελέγχου για αδιαφορία και αδράνεια καθώς και για απόκρυψη της αλήθειας. Η αδιαφορία των ελεγκτικών μηχανισμών γίνεται φανερή και από το γεγονός ότι και ακόμα όταν στάλθηκε εντολή για έλεγχο της εταιρίας δεν βρέθηκε τίποτα ύποπτο καθώς ο έλεγχος δεν διενεργήθηκε σε όλα τα τμήματα της εταιρίας.

Το ξέσπασμα της διεθνούς οικονομικής κρίσης το 2008 ώθησε ένα μεγάλο μέρος των επενδυτών να αποσύρει τα κεφάλαιά του από επισφαλείς τοποθετήσεις. Οι πελάτες του Madoff άρχισαν να ζητούν την πρόωρη εξόφλησή τους με τον ίδιο να συγκεντρώνει απαιτήσεις πληρωμών ύψους 7 δις δολαρίων που όμως αδυνατούσε να καλύψει. Λόγω της κρίσης ήταν αδύνατο να βρει νέους πελάτες για να ξεπληρώσει τους παλιούς και έτσι η υπόθεση ξεσκεπάστηκε, προκαλώντας τεράστια ζημιά σε μεγαλοεπενδυτές και ιδρύματα που έπεσαν θύματά του.

7.4.2 Η ΑΝΥΠΑΡΞΙΑ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΥ

Είναι ενδιαφέρον στο σημείο αυτό να αναλύσουμε την ανυπαρξία ελέγχου για την παραβίαση των «Βασικών κανόνων επενδύσεων» όπως τα διδάσκει η επενδυτική χρηματοοικονομική. Η στρατηγική του Madoff παραβιάζει τη βασική «αρχή της διασποράς» του επενδυμένου κεφαλαίου σύμφωνα με την οποία οι επενδύσεις δεν υπερβαίνουν το 5% του συνολικού κεφαλαίου σε κάθε fund, ενώ στην περίπτωση του Madoff είχαμε επενδύσεις παραπάνω ποσοστού σε ένα fund. Ακόμα η επίδειξη εμπιστοσύνης σε έναν άνθρωπο είναι ένα γεγονός που κάνει κάποιον να αναρωτηθεί αν οι μεγάλοι επενδυτές ήθελαν να εξαπατηθούν ή ξεγελάστηκαν εύκολα, ενώ είναι γνωστό ότι οι υπερκανονικές αποδόσεις στα χρηματοοικονομικά εργαλεία, κρύβουν σίγουρα κάποια μηχανευόμενη κομπίνια. Έτσι με βάση τις παραπάνω αρχές η υπόθεση του Madoff έχει χαρακτηριστικά αφέλειας και αμέλειας από μέρους των μεγάλων διαχειριστών των τεράστιων κεφαλαίων των funds. Και αυτό σε συνάρτηση ενός σύνθετου χρηματοοικονομικού περιβάλλοντος που εμπεριείχε τεράστιο κίνδυνο και πολλαπλασίαζε αυτού του τύπου επένδυσης κεφαλαίων με άγνωστη σύνθεση και δομή της ποιότητας του χαρτοφυλακίου της εταιρίας του Madoff. Αυτές οι τακτικές παραμέριζαν βασικές αρχές της χρηματοοικονομικής και της ελεγκτικής και δημιούργησαν θεσμικές ανισορροπίες και κινήσεις που έφεραν κατάρρευση και καταστροφή αργότερα, με την εμφάνιση της Αμερικανικής αρχικά και της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης στη συνέχεια, με την κατάρρευση των τραπεζών και τα τεράστια κεφάλαια που χρειάστηκαν τα κράτη για να συγκρατήσουν την πλήρη κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

7.5 JORDAN BELFORT – STRATTON OAKMONT

Ο Jordan Belfort γεννήθηκε το 1962 και ήταν το μοναχοπαιδί δύο Εβραίων λογιστών από το Κουίνς. Στα 16 του πουλούσε ζαχαρωτά και κουλούρια στις πλάζ του Λονγκ Άιλαντ για να μαζέψει λεφτά για το κολλέγιο. Γράφτηκε στην οδοντιατρική αλλά τα παράτησε από την πρώτη μέρα όταν άκουσε τον πρότανη της σχολής να λέει στην ομιλία του προς τους νέους φοιτητές πως «αν ήθελαν να βγάλουν λεφτά είχαν διαλέξει λάθος επάγγελμα». Ξεκίνησε να πουλάει κατεψυγμένους αστακούς και μπριζόλες πόρτα – πόρτα και με την ευφράδεια και το ταλέντο που διέθετε έπειθε τις

νοικοκυρές να αγοράσουν τηνπραμάτεια του. Στα 24 του κατέφθασε στη Wall Street αποφασισμένος να «πουλήσει» και την ψυχή του προκειμένου να πετύχει, κάτι το οποίο δεν άργησε. Το πρώτο μάθημα που πήρε ήταν πως στη δουλειά του χρηματιστή δεν υπάρχουν κανόνες, αναστολές και ηθική και πρέπει να κερδίζεις κάθε μέρα, πάση θυσία.

Όταν η τεράστια χρηματιστηριακή εταιρία στην οποία δούλευε κατέρρευσε στο μίνι – κραχ του '87 ο Belfort βρέθηκε στο δρόμο. Τελικά βρήκε δουλειά σε μία μικρή επαρχιακή χρηματιστηριακή εταιρία που επιβίωνε πουλώντας σε μικρομεσαίους επενδυτές μετοχές ανύπαρκτων εταιριών. Σε μία ώρα είχε γίνει το «αστέρι» της εταιρίας βγάζοντας εκατοντάδες χιλιάδες δολάρια αφού είχε εξαπατήσει τους επενδυτές που επένδυναν σε «φούσκες» ελπίζοντας σε εύκολα και γρήγορα κέρδη. Πολύ σύντομα συνέλαβε την ιδέα και ίδρυσε μία δική του εταιρία την Stratton Oakmont. Προσλάμβανε νέους και διψασμένους για επιτυχία χρηματιστές, για την ακρίβεια στην αρχή οι περισσότεροι ήταν άφραγκοι και αμόρφωτοι μικροαπατεώνες, και τους μάθαινε τα κόλπα. Αυτοί το μόνο που είχαν να κάνουν ήταν να διαβάζουν από το τηλέφωνο τα σενάρια που τους είχε ετοιμάσει. Η εταιρία του αγόραζε μεγάλα κομμάτια μετοχών με πολύ μικρή αξία και στη συνέχεια προέτρεπε τους πελάτες της να αγοράσουν τη συγκεκριμένη μετοχή διογκώνοντας την αξία της. Όταν η τιμή της μετοχής έφτανε σε μεγάλο ύψος ο Belfort και οι συνεργάτες του πουλούσαν τα μερίδιά τους εξαργυρώνοντας μεγάλα ποσά. Φυσικά οι μετοχές κατέρρεαν και χιλιάδες άνθρωποι έχαναν τα λεφτά τους.

Οι φήμες για τα κατορθώματά του έφτασαν στο FBI το οποίο κατάφερε να συλλέξει αρκετά στοιχεία εναντίον του Belfort. Συνελήφθη το 1998 και καταδικάστηκε σε τετραετή φυλάκιση ένοχος για ξέπλυμα μαύρου χρήματος και απάτη, που κόστισε στους επενδυτές 200 εκατομμύρια δολάρια. Τελικά κατόπιν συνεργασίας του με το FBI και αφού κατέδωσε όλους τους συνεργάτες του αποφυλακίστηκε έχοντας εκτίσει μόλις 22 μήνες φυλάκισης, με την υποχρέωση να καταβάλλει 110,4 εκατομμύρια δολάρια ως αποζημίωση στα θύματά του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟ ΑΠΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

8.1 ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Η τράπεζα Πειραιώς είναι μία από τις τράπεζες που έχουν απασχολήσει τα ελληνικά και διεθνή μέσα μαζικής ενημέρωσης μέσα στο 2012. Η τράπεζα αυτή υπήρξε υπό κρατικό έλεγχο μέχρι το 1991 ως θυγατρική της Εμπορικής. Αποτελούσε μία μικρή και ασήμαντη τράπεζα για την οποία υπήρχαν μεγάλες αμφιβολίες για το αν θα μπορούσε να επιζήσει μακροπρόθεσμα. Το 1991 η τράπεζα ιδιωτικοποιήθηκε με έναν πρωτότυπο για την εποχή τρόπο. Δεν υπήρξε κάποιος μεγάλος στρατηγικός επενδυτής, αντίθετα μία ομάδα 100 περίπου επιχειρηματιών, ανάμεσά του οι Φουρλήδες (IKEA, Intersport, Samsung), ο Βασιλάκης (Aegean Airlines) και ο Δασκαλόπουλος (Δέλτα), απέκτησαν μετοχές της τράπεζας. Η ιδέα ήταν απλή, μία ομάδα επιχειρηματιών θα αποκτούσε έναντι μικρού τιμήματος μία τραπεζική άδεια με λίγα καταστήματα και θα μετέφεραν στην τράπεζα τις εργασίες των επιχειρήσεών τους για να την μεγεθύνουν σταδιακά. Επικεφαλής της προσπάθειας τέθηκε ο Μιχάλης Σάλλας, καθηγητής Οικονομετρίας στο Πάντειο. Ήταν στενός συνεργάτης του Ανδρέα Παπανδρέου, είχε αναλάβει διάφορες θέσεις στην κυβέρνηση κατά τη δεκαετία του '80, όπως γενικός γραμματέας του υπουργείου εμπορίου και πρόεδρος της επιτροπής κεφαλαιαγοράς και είχε διατελέσει και διοικητής της ΕΤΒΑ. Δεν είχε να συνεισφέρει κεφάλαια στην τράπεζα, μπήκε όμως στη θέση του προέδρου με βάση τις πολιτικές διασυνδέσεις του.

Η τράπεζα γιγαντώθηκε σιγά σιγά μετά από διάφορες εξαγορές. Το δανειακό της χαρτοφυλάκιο εκτοξεύθηκε από τα 4 δις ευρώ το 1998 στα 57 δις ευρώ το 2010 και παράλληλα μεταβλήθηκε και η μετοχική της σύνθεση. Κάποιοι από τους αρχικούς μετόχους ρευστοποίησαν τις θέσεις τους, ενώ ο Μιχάλης Σάλλας με κάποιον τρόπο κατόρθωσε να αναδειχθεί σε κύριο μέτοχο της τράπεζας και να διατηρήσει την ηγετική του θέση ως πρόεδρος του ΔΣ. Παρόλο που ο κ. Σάλλας δεν είχε προσωπική περιουσία αυτός και η οικογένειά του απέκτησαν ποσοστό της τράπεζας 6% και έγινε ο μεγαλύτερος μέτοχός της.

Στις αρχές Απριλίου του 2012 ξέσπασε το πρώτο σκάνδαλο όταν το πρακτορείο Ρόιτερ σε άρθρο που δημοσίευσε αποκαλύπτει μία πληθώρα

σκιωδών συναλλαγών στις οποίες προέβησαν εταιρίες συμφερόντων της οικογένειας Σάλλα με την Τράπεζα Πειραιώς. Συγκεκριμένα γίνεται αναφορά σε πάνω από 10 εταιρίες διαχείρισης ακινήτων οι οποίες άνηκαν ή και διοικούνταν από μέλη της οικογένειας Σάλλα καθώς και από πρώην υψηλόβαθμα στελέχη της τράπεζας, οι οποίες αγόραζαν επαγγελματικά ακίνητα σε χαμηλές τιμές λαμβάνοντας δάνεια από την Τράπεζα Πειραιώς υπερδιπλάσια της δηλωμένης αξίας του ακινήτου με μοναδικό ενέχυρο το ακίνητο. Στη συνέχεια το ακίνητο δινόταν προς ενοικίαση στην Τράπεζα Πειραιώς, η οποία το χρησιμοποιούσε για υποκατάστημα. Σε μερικές περιπτώσεις κάποια από αυτά τα ακίνητα πωλήθηκαν στην τράπεζα. Οι πωλήσεις δεν έγιναν απευθείας από τις εν λόγω επιχειρήσεις στην τράπεζα. Πρώτα μεταβιβάστηκαν σε τρίτους στην αντικειμενική τους αξία, έτσι ώστε να μην χρειαστεί οι εταιρίες διαχείρισης ακινήτων να πληρώσουν φόρο για την υπεραξία που αποκόμισαν για την πώληση. Αυτοί οι τρίτοι σε μερικές περιπτώσεις δήλωναν άγνοια για τη συναλλαγή πράγμα που σημαίνει ότι κάποιος χρησιμοποίησε απλώς τα στοιχεία τους σε συνέργεια βέβαια και με το συμβολαιογράφο που δέχτηκε να ολοκληρώσει τη συναλλαγή.

Εκτός από τα ηθικά προβλήματα των παραπάνω συναλλαγών υπάρχουν και διάφορα τυπικά κωλύματα. Οι βασικοί μέτοχοι και διοικητές Ανώνυμων Εταιριών, εισηγμένων στο Χρηματιστήριο, έχουν την υποχρέωση να κοινοποιούν τις όποιες συναλλαγές έχουν αυτοί ή τα μέλη της οικογένειάς τους με την εταιρία. Στην προκειμένη περίπτωση δεν υπήρξε ποτέ τέτοια κοινοποίηση. Για τις συγκεκριμένες αποκαλύψεις η τράπεζα χωρίς να δώσει απαντήσεις στις κατηγορίες του άρθρου, κινήθηκε δικαστικά εναντίων του Ρόιτερς ζητώντας μεγάλες αποζημιώσεις για δυσφήμιση.

Στα μέσα Ιουλίου του 2012 το ίδιο πρακτορείο με νέο δημοσίευσμά του αποκαλύπτει ένα πολύ μεγαλύτερο σκάνδαλο σχετικά με την Τράπεζα Πειραιώς. Από το τέλος του 2010 ήταν φανερό ότι οι ελληνικές τράπεζες θα χρειάζονταν ανακεφαλαιοποίηση. Η πρώτη επιλογή ήταν να προσφέρουν τα αναγκαία κεφάλαια οι μέτοχοι των τραπεζών και άλλοι επενδυτές. Αν τα απαιτούμενα κεφάλαια δεν συγκεντρώνονταν από την ελεύθερη αγορά θα παρενέβαινε το κράτος για να συμπληρώσει τα απαιτούμενα. Η τράπεζα Πειραιώς προχώρησε σε αύξηση μετοχικού κεφαλαίου τον Ιανουάριο του 2011. Το κλίμα δυσπιστίας προς τις ελληνικές τράπεζες ήταν μεγάλο. Μία επιτυχημένη αύξηση κεφαλαίου θα σηματοδοτούσε την εμπιστοσύνη των αγορών στους χειρισμούς της τράπεζας. Και πράγματι η αύξηση μετοχικού κεφαλαίου ήταν επιτυχής, αντλήθηκαν 800 εκατομμύρια ευρώ.

Το ρεπορτάζ του Ρόιτερς αποκαλύπτει ότι η οικογένεια Σάλλα είχε συστήσει τρεις υπεράκτιες εταιρίες στην Κύπρο με μοναδικό σκοπό τη συμμετοχή στην αύξηση κεφαλαίου της Πειραιώς. Αυτό δεν θα αποτελούσε πρόβλημα από μόνο του αν οι μέτοχοι των εταιριών αυτών είχαν συνεισφέρει και τα κεφάλαια για την αγορά των μετοχών. Χρήματα όμως δεν υπήρχαν, οι εταιρίες αυτές δανείστηκαν τα απαραίτητα κεφάλαια, πάνω από 120 εκατομμύρια ευρώ, από μία άλλη τράπεζα τη Margfin.

Η πράξη αυτή όμως μας κάνει να αναρωτηθούμε αν αυτό είναι επιτρεπτό. Η τράπεζα της Ελλάδος υποστηρίζει ότι είναι και συμφωνούν μαζί της και οι τράπεζες του Λουξεμβούργου, της Ισπανίας και της Σλοβακίας. Όμως όλες οι υπόλοιπες τράπεζες της κεντρικής Ευρώπης διαφωνούν. Εκφράζουν την άποψη ότι αν μία τράπεζα χορηγήσει δάνειο με σκοπό τη συμμετοχή στην αύξηση κεφαλαίου μίας άλλης τράπεζας, το ποσό αυτό του δανείου θα πρέπει να αφαιρεθεί από τα δικά της κεφάλαια. Αν μία τέτοια πρακτική ήταν επιτρεπτή και εφόσον το χρήμα δημιουργείται μέσα στο τραπεζικό σύστημα θα μπορούσαμε να δημιουργούμε κεφάλαια μέσω δανείων και να αυξάνουμε το μετοχικό κεφάλαιο των τραπεζών όσο θέλουμε, στην ουσία δημιουργώντας τράπεζες όσο κεφαλαιακά ισχυρές θέλουμε.

Ακόμα όμως και αν τα παραπάνω είναι θεμιτά το ερώτημα που δημιουργείται είναι ποια τράπεζα θα έδινε με τόση ευκολία ένα δάνειο. Όταν ένας πελάτης ζητάει δάνειο η τράπεζα τον ξεσκονίζει. Ζητάει εγγυήσεις, υποθηκεύει την ακίνητη περιουσία του δανειολήπτη, εξετάζει το εισόδημά του, ακόμα και τις μελλοντικές προοπτικές του εισοδήματός του. Σε μία επιχείρηση εξετάζει τα πάγια στοιχεία της που μπορούν να υποθηκευτούν, ενώ αν αυτά δεν επαρκούν αναζητά προσωπικές εγγυήσεις από τους μετόχους. Επίσης εξετάζει τη δυνατότητα της επένδυσης να αποφέρει κέρδη.

Τι από όλα αυτά τελικά έκανε η Margfin. Η απάντηση είναι απλή, δεν έκανε τίποτα. Οι εν λόγω εταιρίες συμφερόντων της οικογένειας Σάλλα δεν διέθεταν πάγια για να υποθηκευτούν, προσωπικές εγγυήσεις δεν δόθηκαν, η προοπτικές κερδοφορίας της Πειραιώς, μετοχές της οποίας αγοράστηκαν με τα συγκεκριμένα δάνεια, δεν υπήρχαν και δεν υπήρχε και προοπτική αύξησης της αξίας των μετοχών. Ακόμα και οι εσωτερικοί ελεγκτές της Margfin εξέφρασαν τον προβληματισμό τους σχετικά με την παροχή αυτών των δανείων και ιδιαίτερα σε μία εποχή που και η ίδια η Margfin δεν ήταν στην καλύτερη κατάσταση με κεφαλαιακή επάρκειά της στα όρια.

Ένα χρόνο και κάτι μήνες μετά τη χορήγηση του δανείου οι μετοχές της Πειραιώς έχουν πέσει από το 1 ευρώ στα 20 λεπτά. Τα δάνεια προφανώς και

δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν. Το μοναδικό ενέχυρο έχει χάσει το 80% της αξίας του και η Marfin δεν έχει εγγράψει τις απώλειες αυτές στον ισολογισμό της. Το συμπέρασμα που βγάζουμε από αυτό είναι ότι οι ελληνικές τράπεζες δρουν σαν κλειστό κύκλωμα δημιουργώντας χρήμα η μία για την άλλη έτσι ώστε να αποκτήσουν ξανά κεφαλαιακή επάρκεια. Εφόσον αυτό δεν απαγορεύεται θα ήταν θεμιτό αφού τα κεφάλαια αυτά έδιναν ώθηση στην αγορά για να ξεπεραστεί η κρίση και να αυξηθούν ξανά οι μετοχές των τραπεζών. Από τη στιγμή όμως που αυτό δεν συμβαίνει και η Marfin δεν ανακαλεί τα δάνεια, προφανώς για να μην βρεθεί με μετοχές της Πειραιώς στα χέρια της και αναγκαστεί να καταγράψει τις απώλειες, υπάρχει πρόβλημα. Επίσης αν βασικός μέτοχος ή διοικητής τραπεζικού ιδρύματος ή κοντινά του πρόσωπα έχουν συναλλαγές με την τράπεζα ή προβαίνουν σε αύξηση του μεριδίου τους είναι υποχρεωμένοι να δημοσιοποιήσουν τις συναλλαγές τους. Τέτοιου είδους δημοσιοποίηση δεν έγινε ποτέ. Η αλήθεια είναι ότι ο Μιχάλης Σάλλας δεν συμμετέχει σε καμία από τις παραπάνω εταιρίες, ούτε στις εταιρίες διαχείρισης ακινήτων, ούτε στις υπεράκτιες εταιρίες, συμμετέχουν όμως η γυναίκα του και τα παιδιά του. Άλλη μία συγκάλυψη που βγαίνει στο φώς είναι ότι η τράπεζα της Ελλάδος και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς δέχονται ότι ο νόμος δεν προσδιορίζει ακριβώς ποια μπορεί να είναι τα κοντινά πρόσωπα και δέχονται ότι η γυναίκα και τα παιδιά του κ. Σάλλα δεν θεωρούνται κοντινά του πρόσωπα.

Όλα αυτά έχουν προκαλέσει μεγάλη συζήτηση στο εξωτερικό και η αντίδραση της Ελλάδας είναι μηδενική. Τα ΜΜΕ σιωπούν, οι ελεγκτικές αρχές παραμένουν αδρανείς μέχρι και ο οικονομικός εισαγγελέας παραμένει απών.

8.2 ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΚΟΣΚΩΤΑ

Το σκάνδαλο Κοσκωτά αφορά ένα μεγάλο πολιτικό και οικονομικό σκάνδαλο το οποίο κυριάρχησε στην ελληνική πολιτική σκηνή κατά τα τέλη της δεκαετίας του '80 και στο ξεκίνημα της δεκαετίας του '90. Παράλληλα σηματοδότησε κυρίως τον αγώνα για τον έλεγχο των ΜΜΕ και των τραπεζών. Κεντρικό πρόσωπο του σκανδάλου υπήρξε ο τραπεζίτης Γιώργος Κοσκωτάς.

Ο Γιώργος Κοσκωτάς γεννήθηκε το 1953 στον Ασπρόπυργο Αττικής και το 1970 μετανάστευσε στην Αμερική με τους γονείς του. Όλοι τον θεωρούσαν ως ένα έξυπνο και υπερενεργητικό άνθρωπο. Την ενέργειά του ωστόσο τη διοχέτευε προς λάθος κατεύθυνση. Τα μπλεξίματά του ξεκίνησαν όταν αποβλήθηκε από το Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης με την κατηγορία ότι προσπαθούσε να δημιουργήσει πλαστά αντίγραφα γραμμάτων του Πανεπιστημίου. Εργαζόταν ως ελαιοχρωματιστής όταν απέκτησε πλαστές ταυτότητες για αρκετούς υπαλλήλους του τις οποίες μάλιστα χρησιμοποιούσε για να απαιτήσει ασφάλιστρα και επιστροφές φόρων.

Επιστρέφοντας στην Ελλάδα το 1979 ανέλαβε Διευθυντής του Συναλλάγματος στην Τράπεζα Κρήτης. Πέντε χρόνια αργότερα στα τέλη του 1984 όταν η τράπεζα Κρήτης διατίθεται προς πώληση έναντι του ποσού των 9 εκατομμυρίων δολαρίων, ο Κοσκωτάς με αξιοπερίεργο τρόπο καταφέρνει να την αγοράσει. Εκείνη την εποχή κανένας δεν ασχολήθηκε με την προέλευση αυτών των χρημάτων. Σταδιακά ο Κοσκωτάς αυξάνει τη δύναμή του και μέχρι τα 34 του φτάνει να έχει στην κατοχή του εκτός της τράπεζας Κρήτης και την εκδοτική εταιρία «Γραμμή Α.Ε» την οποία αγόρασε το 1982 και περιλάμβανε 5 περιοδικά, 3 εφημερίδες και έναν ραδιοφωνικό σταθμό. Το 1986 είχε επιχειρήσει να αγοράσει την Τράπεζα Κεντρικής Ελλάδος, όμως λόγω αντιδράσεων από τον τύπο η κυβέρνηση δεν επέτρεψε τελικά την πώλησή της. Το 1987 προχώρησε στην αγορά από τον εφοπλιστή Σταύρο Νταϊφά της ΠΑΕ Ολυμπιακός.

Η τότε κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δεν άργησε να ενισχύσει τις σχέσεις της με τον ραγδαία ανερχόμενο επιχειρηματία. Οι καταθέσεις στην τράπεζα Κρήτης αυξήθηκαν κατακόρυφα με χρήματα των ΔΕΚΟ συνολικού ύψους 13 δισεκατομμυρίων, ενώ πολλοί ανώτατοι αξιωματούχοι του ελληνικού δημοσίου ήταν και επίσημα συνεργάτες του. Στο μεταξύ οι ευνοϊκές ρυθμίσεις που εξασφάλιζε για τους πελάτες του, διόγκωσαν τις καταθέσεις στην τράπεζα Κρήτης στα 76,5 δισεκατομμύρια δραχμές. Από την εκδοτική πλευρά της «Γραμμή Α.Ε» είχε στήσει έναν τυποεκδοτικό κολοσσό ο οποίος εξέδιδε μία καθημερινή εφημερίδα και 6 περιοδικά, ενώ εξαγόρασε άλλες τρεις αντικυβερνητικές εφημερίδες το 1986 τις οποίες έστρεψε πολιτικά προς το ΠΑΣΟΚ. Η επέκταση αυτή στο χώρο του τύπου υπήρξε και το κομβικό σημείο της ανεξέλεγκτης πορείας του. Η κυβέρνηση έβλεπε στο πρόσωπό του έναν πανίσχυρο εκδότη που θα της παρείχε στήριξη, με αντάλλαγμα την πολιτική κάλυψη των δραστηριοτήτων του.

Οι εκδότες των υπόλοιπων μεγάλων ελληνικών εφημερίδων νιώθοντας τεράστια απειλή από το Γιώργο Κοσκωτά, ξεσηκώθηκαν εναντίον του και άρχισαν να καταγγέλλουν ότι τα χρήματα που ξόδευε ήταν προϊόν ύποπτων συναλλαγών. Τον Οκτώβριο του 1987 άρχισαν να έρχονται στο φως αποκαλύψεις για το παρελθόν του όπως πλαστογραφίες, φορολογικά αδικήματα, παράνομη εξαγωγή συναλλάγματος ενώ η κυβέρνηση αρνούταν να κινήσει διαδικασίες για φορολογικό έλεγχο.

Μία από τις σημαντικότερες πτυχές του σκανδάλου ήταν η εμπλοκή του αντιπροέδρου της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, Μένιου Κουτσόγιωργα ο οποίος συνδεόταν με το στενό συνεργάτη του Κοσκωτά, Ιωάννη Ματζουράνη. Το φθινόπωρο του 1988 ανοίχτηκε μέσω του Μαντζουράνη ένας τραπεζικός λογαριασμός στην Ελβετία στο όνομα του Κουτσόγιωργα και λίγες εβδομάδες πριν τοποθετηθεί επίτροπος στην τράπεζα Κρήτης ο Ματζουράνης μετέφερε στο λογαριασμό του Κουτσόγιωργα 1.200.000 δολάρια. Ο Ματζουράνης υποστήριζε ότι η κατάθεση έγινε εις γνώσιν του Κουτσιόγιωργα ενώ αυτός υποστήριζε ότι δεν είχε γνώση για το συγκεκριμένο έμβασμα και λίγες εβδομάδες αργότερα έδωσε εντολή να επιστραφεί όλο το ποσό στο λογαριασμό του Ματζουράνη και έκλεισε το λογαριασμό. Ο Ματζουράνης όταν κλήθηκε από τη δικαιοσύνη κατέθεσε ότι τα χρήματα ήταν αντικείμενο δωροδοκίας σε σχέση με τον Ν. 1806/88 (Κουτσονόμος) που είχε ψηφιστεί στις αρχές Αυγούστου του 1988 και θα παρείχε κάποια προνόμια στον Κοσκωτά σε σχέση με τον έλεγχο της Τράπεζας Κρήτης. Η κατάθεση του Ματζουράνη επέφερε ευνοϊκή νομική μεταχείριση για τον ίδιο και καίριο πολιτικό πλήγμα για τον Κουτσόγιωργα. Ο στενός σύμβουλος του μετέπειτα πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Μητσοτάκη αναφέρει ότι ο Ματζουράνης συμφώνησε να καταθέσει και να δώσει στοιχεία εναντίον του Κουτσόγιωργα μετά από συνεννόηση μαζί του και με στελέχη της ΝΔ που του παρείχαν υποσχέσεις για ευνοϊκή νομική μεταχείριση και αμοιβή 20 εκατομμύρια δραχμές. Ο Κουτσόγιωργας κατά τη διάρκεια της δίκης υποστήριζε ότι ο Κουτσονόμος δεν επηρέαζε τις ελεγκτικές δυνατότητες της τράπεζας της Ελλάδος. Στα πλαίσια της δίκης αναδείχθηκε ότι κύρια ευθύνη για το σκάνδαλο της τράπεζας Κρήτης είχε η διοίκηση της τράπεζας της Ελλάδος η οποία δεν έκανε τους απαραίτητους ελέγχους.

Υπό το βάρος των συνεχών αποκαλύψεων τον Ιούλιο του 1988 ο εισαγγελέας εφετών Δημήτρης Τσεβιάς διέταξε έλεγχο στην τράπεζα Κρήτης. Όταν διατάχθηκε τοποθέτηση προσωρινού επιτρόπου και άρση του

τραπεζικού απορρήτου προκειμένου να διεξαχθεί η έρευνα ο Μένιος Κουτσόγιωργας έφερε τροπολογία στη Βουλή η οποία άφηνε προνομιακά περιθώρια στον υπό εξέταση επιχειρηματία Γιώργο Κοσκωτά. Πρόκειται για τον αποκαλούμενο «Κουτσονόμο» για τον οποίο όπως τεκμηριωμένα αποκαλύφθηκε αργότερα το αντάλλαγμα ήταν η κατάθεση 2 εκατομμυρίων δολαρίων στο όνομα του Μένιου Κουτσόγιωργα σε Ελβετική τράπεζα.

Δεν ήταν όμως μόνο αυτή η αποκάλυψη των ερευνών που βοήθησε στο σκάνδαλο της τράπεζας Κρήτης. Αποκαλύφθηκε επιπλέον ότι ο Κοσκωτάς είχε κάνει συνολική υπεξαίρεση από την τράπεζα Κρήτης του ποσού των 33,5 δισεκατομμυρίων δραχμών η οποία είχε ξεκινήσει από την εποχή ακόμα που ήταν υπάλληλος στην τράπεζα. Με αυτά τα χρήματα αγόρασε όλες τις επιχειρήσεις του αλλά και δωροδοκούσε δημόσια πρόσωπα.

8.3 ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ SIEMENS

Το σκάνδαλο Siemens είναι μία υπόθεση που αφορά σε ενδεχόμενο χρηματισμό ελλήνων πολιτικών και στελεχών δημόσιων οργανισμών, όπως ο ΟΤΕ, από τη γερμανική εταιρία Siemens, σχετικά με συμβάσεις προμήθειας υλικών, υπηρεσιών και συστημάτων στο ελληνικό δημόσιο. Αφορά μία πρωτόγνωρη υπόθεση, στο πλαίσιο μίας πολυεθνικής εταιρίας που είναι leader στο χώρο των τηλεπικοινωνιών διεθνώς. Στο εσωτερικό αυτής είχε διαμορφωθεί ιδιαίτερη οργανωτική δομή από ανώτατα στελέχη, τα οποία ενεργούσαν από κοινού ως εγκληματική οργάνωση χρησιμοποιώντας ιδιαίτερα τεχνάσματα, που αποσκοπούσαν αφενός στην εξασφάλιση μαύρου χρήματος και αφετέρου στη διοχέτευσή του χωρίς ίχνη για παράνομες πληρωμές, και φέρεται να διέπρατταν συστηματικά δωροδοκίες κρατικών υπαλλήλων σε όλο το πεδίο των δραστηριοτήτων της, δηλαδή στο σύνολο σχεδόν των δομών του Ελληνικού Κράτους. Σκοπός της παραπάνω παράνομης δραστηριότητας ήταν να εξασφαλιστεί προνομιακή και δεσπόζουσα θέση στον ανταγωνισμό σχετικά με τις προμήθειες του ευρύτερου ελληνικού δημοσίου τομέα. Αυτή η εγκληματική δραστηριότητα είχε εκδηλωθεί παράλληλα σε πολλές χώρες του κόσμου και με τέτοια οργάνωση και έκταση ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως το μεγαλύτερο βιομηχανικό – οικονομικό σκάνδαλο στην μεταπολεμική Ευρώπη.

Το σκάνδαλο της Siemens κινείται κυρίως σε τρία επίπεδα:

1. Στο πολιτικό χρήμα που διοχετεύτηκε στα κομματικά ταμεία του ΠΑΣΟΚ και της ΝΔ
2. Στις δωροδοκίες ελλήνων υπουργών αλλά και στο λάδωμα για το C4I και για άλλα εξοπλιστικά συμβόλαια
3. Στις μίζες σε υψηλόβαθμα στελέχη του ΟΤΕ και των θυγατρικών του στο εξωτερικό.

Πίσω από αυτές τις μίζες φαίνεται ότι βρίσκονται οι προγραμματικές συμφωνίες με απευθείας αναθέσεις, που φτάνουν και δεσμεύουν τις κυβερνήσεις μέχρι και σήμερα. Περίοπτη θέση του σκανδάλου κατέχει η σύμβαση 8002 της Siemens με τον ΟΤΕ. Πρόκειται για την προγραμματική συμφωνία με την οποία ο ΟΤΕ δεσμεύτηκε τεχνολογικά με τη Siemens για άλλη μία πενταετία (1998 – 2002). Τότε είχε ανακοινωθεί ότι το ύψος της ανάθεσης ήταν 158 δις δραχμές για την Siemens και 222,7 δις δραχμές για την Intracom. Τελικά μόνο η σύμβαση αυτή, με απευθείας ανάθεση, έφτασε τα 885 εκατομμύρια μόνο για τη Siemens. Αυτή η σύμβαση «αβγάτιζε» μέχρι και το 2004, με παρένθετες νέες αναθέσεις, τις οποίες προωθούσαν κυβερνήσεις, διοικήσεις του ΟΤΕ και στελέχη του, όπως καταγγέλλεται με το αζημίωτο. Η αντίστοιχη σύμβαση της Intracom ξεπέρασε το 1 δις.

Ακόμα βέβαια η υπόθεση της Siemens δεν έχει λυθεί καθώς ακόμα βρίσκεται στην επικαιρότητα και οι δίκες στην Γερμανία, τη βάση της εταιρίας, συνεχίζονται. Μέχρι στιγμής φαίνεται να έχουν ένα μερίδιο ευθύνης και οι ελεγκτές τόσο της Siemens όσο και του ΟΤΕ που δεν διενήργησαν έλεγχο για τα χρήματα που ανταλλάσσονταν. Όμως τα πορίσματα δεν έχουν βγει ακόμα.

8.4 ΤΟ ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

Η ιστορία του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών σημαδεύτηκε από το κραχ του '99 στο οποίο ενεπλάκη μεγάλο μέρος των Ελλήνων. Έχει εκτιμηθεί ότι περίπου εκατό δισεκατομμύρια ευρώ άλλαξαν χέρια, από τα οποία μεγάλο μέρος έχασαν οι μικροεπενδυτές. Η απότομη πτώση του χρηματιστηρίου ακολούθησε την άνοδο των προηγούμενων ετών που κορυφώθηκε το 1999 και συνδέθηκε με την ένταξη της Ελλάδας στην ΟΝΕ και την προοπτική ανάληψης των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 2004. Ανάλογη πορεία

ακολούθησαν και τα χρηματιστήρια διεθνώς, λόγω της αισιοδοξίας περί νέας οικονομίας, δηλαδή μόνιμη και σημαντική άνοδος της παραγωγικότητας χάριν στις επαναστάσεις της πληροφορικής. Προοίμιο της κρίσης θεωρείται η οικονομική κρίση της Ασίας που προκάλεσε το μίνι κραχ το 1997.

Στην Ελλάδα το καλοκαίρι του 1999 πολλοί Έλληνες ασχολούνταν με το χρηματιστήριο. Ακόμη και σε μικρά χωριά υπήρχαν ΕΛΔΕ (γραφεία αγοράς και πώλησης μετοχών) και πολλές μικρές εταιρίες εισήχθησαν στο Χρηματιστήριο. Οι ενεργοί κωδικοί επενδυτών στο ΧΑΑ έφτασαν το 1,5 εκατομμύριο περίπου, όταν οι Έλληνες εργαζόμενοι υπολογίζονται σε περίπου 4,6 εκατομμύρια. Με το γενικό δείκτη να καταρρίπτει καθημερινά κάθε ρεκόρ, πολλοί Έλληνες πίστεψαν ότι έλυσαν το οικονομικό πρόβλημα της ζωής τους. Η πτώση ξεκίνησε στις 23 Σεπτεμβρίου και συνεχίστηκε για αρκετά χρόνια εξανεμίζοντας την αξία των μετοχών. Πολλές από τις μετοχές που είχαν εισαχθεί στο χρηματιστήριο αποδείχθηκαν «φούσκες».

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί τι εννοούμε με τον όρο «φούσκα». Η χρηματιστηριακή φούσκα είναι ένα επενδυτικό φαινόμενο το οποίο προκαλείται από τον ενθουσιασμό των επενδυτών που αυξάνουν υπερβολικά τη ζήτηση σε μία ή και περισσότερες μετοχές, με αποτέλεσμα να αυξηθούν σημαντικά οι όγκοι συναλλαγών και να εκτοξευθεί η τιμή διαπραγμάτευσης των μετοχών πέρα από οποιαδήποτε λογική αντανάκλαση της πραγματικής τους αξίας και απόδοσης. Όταν παρατηρηθεί το φαινόμενο της φούσκας οι τιμές των κινητών αξιών ανεβαίνουν απότομα και καθίστανται σημαντικά υπερεκτιμημένες με αποτέλεσμα όταν η φούσκα «σκάσει», οι τιμές να αρχίζουν να παρουσιάζουν πτώση. Στη συνέχεια οι επενδυτές θα προσπαθήσουν να ξεφορτωθούν τις μετοχές που κατέχουν προκαλώντας κατακόρυφη μείωση των τιμών και μεγάλες ζημιές στο χαρτοφυλάκιό τους. Στην προσπάθειά τους οι επενδυτές να αποφύγουν μεγαλύτερες ζημιές προβαίνουν σε πωλήσεις πανικού, με αποτέλεσμα την κατάρρευση της χρηματιστηριακής αγοράς.

Η «φούσκα» του χρηματιστηρίου θεωρείται από πολλούς το μεγαλύτερο πολιτικοοικονομικό σκάνδαλο στην μεταπολεμική Ελλάδα, καθώς αποτέλεσε την αφορμή για δυσανάλογη και σημαντικού μεγέθους αναδιανομή του πλούτου. Πιστεύεται ότι το Χρηματιστήριο χειραγωγήθηκε αθέμιτα από διάφορους παράγοντες. Πολλοί επιρρίπτουν ευθύνες κυρίως στην τότε κυβέρνηση καθώς υπάρχουν καταγεγραμμένες δηλώσεις υψηλών στελεχών ότι οι ανοδικές τάσεις αντικατοπτρίζουν την κατάσταση της οικονομίας της εποχής. Επίσης η δικαστική διερεύνηση της υπόθεσης

αποδείχτηκε εκ των υστέρων ότι κάλυψε ευθύνες, πράγμα που οδήγησε σε δεύτερο σκάνδαλο στο δικαστικό κύκλωμα.

8.5 ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΔΟΜΗΜΕΝΩΝ ΟΜΟΛΟΓΩΝ

Η υπόθεση των δομημένων ομολόγων αφορά επενδύσεις τμήματος των αποθεματικών ορισμένων ελληνικών ταμείων επικουρικών συντάξεων σε σύνθετα επενδυτικά προϊόντα. Συνολικά στο διάστημα 2005 – 2007 που διερεύνησε η εξεταστική επιτροπή της Βουλής, 8 δομημένα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου συνολικής αξίας 1,8 δισεκατομμυρίων ευρώ αγοράστηκαν από ελληνικά ασφαλιστικά ταμεία. Η εξεταστική επιτροπή της Βουλής ασχολήθηκε σχεδόν αποκλειστικά με ένα μόνο από αυτά αξίας 280 εκατομμυρίων ευρώ.

Στις 22 Φεβρουαρίου του 2007 το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους εξέδωσε 12ετές ομόλογο αξίας 280 εκατ. ευρώ. Η έκδοσή του πραγματοποιείται για να δανειστεί η κυβέρνηση το συγκεκριμένο ποσό προκειμένου να το χρησιμοποιήσει για την αγορά στρατιωτικού εξοπλισμού ή για την κάλυψη των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού γενικότερα. Η JP Morgan αγοράζει το ομόλογο μετά από μία συμφωνία ανταλλαγής με το κράτος σε τιμή μικρότερη από αυτή που θα όφειλε να καταβάλλει υπό κανονικές συνθήκες. Η συμφωνία ανταλλαγής περιλάμβανε την παραίτηση της JP Morgan από τους σταθερούς τόκους των δύο πρώτων ετών και την πώληση του ομολόγου αυτού από το κράτος σε τιμή μειωμένη κατά το ποσό των τόκων των δύο πρώτων ετών. Αυτή η ανταλλαγή όμως έμεινε μυστική κι έτσι στη συνέχεια η JP Morgan αφού είχε προεισπράξει τους υψηλούς τόκους των δύο πρώτων ετών, πούλησε το ομόλογο στη North Asset Management σε τιμή μεγαλύτερη από αυτή που την είχε αγοράσει. Στη συνέχεια η North Asset Management πωλεί το ομόλογο στη γερμανική HypoVereinsbank και αυτή με τη σειρά της στην ελληνική χρηματιστηριακή Ακρόπολις. Τέλος η Ακρόπολις πούλησε το ομόλογο σε τέσσερα ασφαλιστικά ταμεία: στο ταμείο επικουρικής ασφάλισης δημοσίων υπαλλήλων (ΤΕΑΔΥ), στο ταμείο επικουρικής ασφάλισης υπαλλήλων φαρμακευτικών εργασιών (ΤΕΑΥΦΕ), στο ταμείο επικουρικής ασφάλισης προσωπικού οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης (ΤΕΑΠΟΚΑ) και στο ταμείο συντάξεων εφημεριδοπωλών και υπαλλήλων πρακτορείων (ΤΣΕΥΠ).

Με αφορμή τη δημοσιότητα που έλαβε το θέμα, ψηφίστηκε στις 10 Ιουλίου 2007 ο νόμος 3586/07 «Θεσμικό πλαίσιο επενδύσεων και αξιοποίησης της περιουσίας των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης». Στις 31 Αυγούστου του 2007 η JP Morgan, λόγω των διαστάσεων που πήρε η καταγγελία του διευθύνοντα συμβούλου της ότι η εταιρία γνώριζε ότι η NAM θα μεταπουλήσει το ομόλογο, αγόρασε ξανά το ομόλογο από τα τέσσερα ασφαλιστικά ταμεία στο 100% της ονομαστικής τους αξίας. Τα ταμεία στην αρχή αρνήθηκαν την πώληση ζητώντας τους τόκους που θα είχαν λάβει εάν τα κεφάλαιά τους είχαν επενδυθεί σε απλά ομόλογα. Έτσι για να προχωρήσει η συμφωνία καταβλήθηκε από τον κρατικό προϋπολογισμό σε αυτά έκτακτη οικονομική ενίσχυση περίπου 3 εκατομμύρια ευρώ.

Μέχρι στιγμής δεν έχει διευκρινιστεί το πραγματικό ύψος των απωλειών των ταμείων από την επένδυση τους στο δομημένο ομόλογο των 280 εκατομμυρίων ή και ακόμα αν υπήρχαν τελικά ζημιές από τη συγκεκριμένη τοποθέτηση. Τα ποσά που επενδύθηκαν από τα ασφαλιστικά ταμεία επεστράφησαν από της ανάδοχες τράπεζες μετά τη δημοσιότητα για σκάνδαλο που κυριάρχησε στα ΜΜΕ και τελικά οδήγησε στη δικαστική διερεύνηση της υπόθεσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι αλήθεια ότι ο τεράστιος αριθμός των οικονομικών σκανδάλων αποκαλύπτει τις αδυναμίες που υπάρχουν τόσο στον εσωτερικό όσο και στον εξωτερικό έλεγχο. Για αυτό το λόγο και ένας από τους στόχους αυτής της εργασίας είναι να καθοριστούν τα άτομα που διενεργούν μία λογιστική απάτη καθώς και τα κίνητρα και τους παράγοντες που επιτρέπουν την άσκησή της. Αποδείχθηκε ότι τα άτομα που διενεργούν την απάτη είναι συνήθως μέλη της ίδιας της επιχείρησης στην οποία εργάζονται, από τη διοίκηση μέχρι και τους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελεγκτές της. Τα κίνητρα για την άσκηση απάτης αναφέρονται στα οικονομικά οφέλη της επιχείρησης ή ακόμα και σε προσωπικά τους οικονομικά οφέλη. Υπάρχουν και περιπτώσεις στις οποίες ευθύνη για απάτη φέρουν και οι μη εξειδικευμένοι ελεγκτές καθώς και η αδυναμία τους να αναγνωρίσουν τους κινδύνους που υποδηλώνουν την ύπαρξη λογιστικής απάτης.

Προκειμένου λοιπόν να προληφθούν τέτοιου είδους ενέργειες κάθε επιχείρηση θα πρέπει να δημιουργεί ένα θετικό περιβάλλον ελέγχου, να προσλαμβάνει έμπιστο προσωπικό, να εκπαιδεύει το εργατικό δυναμικό της ώστε να είναι ικανό να αναγνωρίσει την ενδεχόμενη ύπαρξη απάτης και να αναπτύξει στρατηγικές πρόληψης απάτης και εντοπισμού της. Επίσης οι εσωτερικοί ελεγκτές οφείλουν να μπορούν να διακρίνουν οτιδήποτε θα μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την επιχείρηση όπως ακόμα και να δίνουν πλήρη αναφορά του έργου τους στη διοίκηση. Επιπλέον, και ιδιαίτερα οι εξωτερικοί ελεγκτές, πρέπει να διακρίνονται από τα χαρακτηριστικά της ανεξαρτησίας, της ελευθερίας της έκφρασης, της αμεροληψίας και της γενικότερης τήρησης του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας.

Σύμφωνα με τα παραδείγματα των οικονομικών σκανδάλων που παρουσιάστηκαν συμπεραίνουμε ότι στα περισσότερα από αυτά οι δράστες της απάτης ήταν κυρίως άτομα μέσα από την επιχείρηση που ενδιαφέρονταν μόνο για το προσωπικό τους οικονομικό συμφέρον αδιαφορώντας για τις συνέπειες των πράξεών τους στο κοινωνικό σύνολο. Ασκούσαν λογιστικούς χειρισμούς για την παραποίηση των οικονομικών τους καταστάσεων και πολύ σημαντικό ρόλο σε αυτούς τους χειρισμούς έπαιξαν οι υπεράκτιες εταιρίες στις οποίες μετέφεραν όλες της ζημιές των μητρικών εταιριών.

Έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι θα πρέπει να παρθούν πολύ πιο αυστηρά μέτρα για την καταπολέμηση της απάτης όπως οι ποινές για τους

δράστες να είναι πολύ υψηλές. Επίσης θα πρέπει να υπάρχει μία συνεχής συνεργασία μεταξύ των εποπτικών αρχών, να συνδέεται η θεωρία με την πράξη, έτσι ώστε να σχεδιάζονται οι κατάλληλες διαδικασίες του ελέγχου και να επιτευχθεί ο καλύτερος εντοπισμός όσο αναφορά στις παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

INTERNET

- simatoros.wordpress.com/2010/01/28/δημιουργικη-λογιστικη-h-μεγαλυτερη-απ/
- http://el.wikipedia.org/wiki/Σκάνδαλο_Enron
- <http://www.kathimerini.gr/173391/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/parmalat-italiko-skandalo-me-polloys-die8neis-synenoxoys>
- <http://teddygr.blogspot.gr/2012/01/54-parmalat.html>
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Parmalat>
- http://en.wikipedia.org/wiki/MCI_Inc
- http://www.capital.gr/tools/view_printer.asp?ID=644945
- http://el.wikipedia.org/wiki/Σχέδιο_Πόνζι
- esdo.teilar.gr/files/proceedings/2010/POSTER/32_final.pdf?
- http://oikonomica.com/2012/08/23/piraeusbank_2012_a/
- http://oikonomica.com/2012/09/02/piraeusbank_2012_b/
- http://el.wikipedia.org/wiki/Σκάνδαλο_Κοσκωτά
- http://to-paliatzidiko.blogspot.gr/2012/04/blog-post_1425.html
- http://el.wikipedia.org/wiki/Σκάνδαλο_Siemens_στην_Ελλάδα
- www.protothema.gr/files/1/aaa/1_eisagogi.doc
- users.auth.gr/~hspathis/Spathis-Log-Site.pdf
- <http://like.philenews.com/el-gr/oti-neo-ellada/1469/17417/i-pragmatiki-istoria-tou-lykou-tis-wall-street>

ΒΙΒΛΙΑ – ΕΡΓΑΣΙΕΣ

- Μαρία Κραμβιά – Καπαρδή, Χρίστος Τσολάκης (2011), «Οικονομικά εγκλήματα στις επιχειρήσεις. Πρόληψη, διερεύνηση, αποτροπή», εκδ. Κριτική, Αθήνα
- Διπλωματική εργασία Γακόπουλος Δημήτρης, 2011, Ο ρόλος των εποπτικών αρχών σε περίπτωση απάτης – περίπτωση Madoff
- Διπλωματική εργασία Λυδιανού Παρασκευούλα, 2013, Λογιστικές απάτες – εσωτερικός και εξωτερικός έλεγχος.

- Διπλωματική εργασία Μανωλίδη Χρυσοβαλάντη, 2013, Εσωτερικός έλεγχος – ο ρόλος του στην ποιότητα και ωραιοποίηση των οικονομικών καταστάσεων